

TYÖRYHMÄMIETINTÖ 2007:10

*Vankeinhoidon ammatillisen
koulutuksen kehittäminen*

*Vankeinhoidon ammatillisen
koulutuksen kehittäminen*

ISSN 1458-6452
ISBN 978-952-466-483-7 (nid.)
ISBN 978-952-466-484-4 (PDF)
Oikeusministeriö
Helsinki

KUVAILELEHTI

OIKEUSMINISTERIÖ

Julkaisun päivämäärä
13.7.2007

Tekijät (toimielimestä: toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri)		Julkaisun laji Työryhmämietintö	
Vankeinhoidon ammatillisen koulutuksen kehittämis-työryhmä Puheenjohtaja Jari Lohi Sihteeri Juho Martikainen		Toimeksiantaja Oikeusministeriö	
		Toimielimen asettamispäivä 25.1.2007	
Julkaisun nimi Vankeinhoidon ammatillisen koulutuksen kehittäminen			
Julkaisun osat kansilehti, kuvailulehti, luovuttamiskirje, mietintö			
Tiivistelmä Työryhmän tehtävänä oli kartoittaa perustietoja siitä, miten vankeinhoidon ammatillinen koulutus olisi tarkoituksenmukaista järjestää tulevaisuudessa. Erityisesti tehtävänä oli selvittää, onko edellytyksiä järjestää perustutkinto tai sitä vastaava koulutus opetushallinnon alaisuudessa. Työryhmän tuli: 1) selvittää Vankeinhoitolaitoksen valvonta- ja ohjaushenkilöstön ja erityisesti vartijan tehtävän osaamisvaatimukset nykyisessä vankeinhoidon toimintaympäristössä sekä osaamisvaatimusten ennakoitavat muutokset, 2) selvittää vankiloiden valvonta- ja ohjaustehtävissä toimivan henkilöstön ja erityisesti vartijoiden määrällisen tarpeen kehitys tulevaisuudessa ja 3) laatia ehdotus vartijan koulutuksen uudistamisen peruslähtökohdista ottaen huomioon vankeinhoitolaitoksen henkilöstötarpeet ja henkilöstön osaamisen turvaaminen. Työryhmä on raportissaan tarkastellut vartijan tehtävissä toimivan osaamisvaatimuksia vankeinhoidon muuttuvassa toimintaympäristössä sekä vartijoiden määrällisen tarpeen kehitystä. Näiden tietojen perusteella työryhmä on tarkastellut niitä peruslähtökohtia, jotka vaikuttavat vartijoiden koulutuksen järjestämistapoihin tulevaisuudessa.			
Avainsanat: (asiasanat) Vankeinhoito, ammatillinen koulutus			
Muut tiedot tiedot (Oskari- ja HARE-numero, muu viitenumero) OM 1/125/2007			
Sarjan nimi ja numero Oikeusministeriön työryhmämietintöjä 2007:10		ISSN 1458-6452	ISBN 978-952-466-483-7 (nid.) 978-952-466-484-4 (PDF)
Kokonaissivumäärä 43	Kieli suomi	Hinta 15,00 €	Luottamuksellisuus julkinen
Jakaja Oikeusministeriö		Kustantaja Oikeusministeriö	

PRESENTATIONSBLAD

JUSTITIEMINISTERIET

Utgivningsdatum
13.7.2007

Författare (uppgifter om organet: organets namn, ordförande, sekreterare)		Typ av publikation Arbetsgruppsbetänkande	
Arbetsgruppen för utvecklingen av yrkesutbildningen inom fångvården Ordförande Jari Lohi Sekreterare Juho Martikainen		Uppdragsgivare Justitieministeriet	
		Datum då organet tillsattes 25.1.2007	
Publikation (även den finska titeln) Utveckling av yrkesutbildningen inom fångvården (Vankeinhoidon ammatillisen koulutuksen kehittäminen)			
Publikationens delar Omslaget, presentationsbladet, överlämningsbrevet, betänkandet			
Referat Arbetsgruppens uppdrag var att kartlägga grunduppgifter om hur yrkesutbildningen inom fångvården kunde ordnas ändamålsenligt i framtiden. Ett speciellt uppdrag var att utreda om finns förutsättningar att ordna grundexamen eller motsvarande utbildning under utbildningsförvaltningen. Arbetsgruppen skulle 1) reda ut kunskapskraven för Fångvårdsväsendets övervaknings- och styrningspersonal och speciellt väktare i fångvårdens nuvarande omgivning samt de ändringar som kan förutses i kunskapskraven, 2) reda ut utvecklingen av det kvantitativa behovet av fängelsepersonalen i övervaknings- och styrningsuppgifter och speciellt av väktare i framtiden och 3) utarbeta ett förslag till grundläggande utgångspunkter i reformeringen av väktarutbildningen med beaktande av fångvårdsväsendets personalbehov och tryggnad av personalens kunnande. Arbetsgruppen har i sin rapport betraktat kunskapskraven för dem som arbetar i väktaruppgifter i fångvårdens ändrade omgivning samt utvecklingen av det kvantitativa behovet av väktare. På basis av dessa uppgifter har arbetsgruppen betraktat de grundläggande utgångspunkterna som påverkar sätten att ordna väktarutbildningen i framtiden.			
Nyckelord Fångvård, yrkesutbildning			
Övriga uppgifter (Oskari- och HARE-numren, andra referensnumren) OM 1/125/2007			
Seriens namn och nummer Justitieministeriets arbetsgruppsbetänkanden 2007:10		ISSN 1458-6452	ISBN 978-952-466-483-7 (häft.) 978-952-466-484-4 (PDF)
Sidoantal 43	Språk finska	Pris 15,00 €	Sekretessgrad offentlig
Distribution Justitieministeriet		Förlag Justitieministeriet	

Oikeusministerille

Oikeusministeri asetti 25.1.2007 työryhmän, jonka tehtävänä oli kartoittaa perustiedot sen selvittämiseksi, miten oikeusministeriön alaisessa Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksessa nykyisin järjestettävä vankeinhoidon ammatillinen koulutus olisi tarkoituksenmukaisinta järjestää ottaen huomioon vankeinhoitoalalla tapahtunut lainsäädäntö- ja organisaatiouudistus sekä alan ammatillisen koulutuksen vastaavuus opetushallinnon alaisen koulutusjärjestelmän kanssa. Erityisesti tehtävänä oli selvittää, onko edellytyksiä järjestää perustutkinto tai sitä vastaava koulutus opetushallinnon alaisuudessa ja samalla monipuolistaa tutkinnon suorittamismahdollisuuksia opetushallinnon alaisten ammatillisten perustutkintojen suorittamismahdollisuuksia vastaavasti.

Työryhmän tuli:

- 1) selvittää Vankeinhoitolaitoksen valvonta- ja ohjaushenkilöstön ja erityisesti vartijan tehtävän osaamisvaatimukset nykyisessä vankeinhoidon toimintaympäristössä sekä osaamisvaatimusten ennakoitavat muutokset,
- 2) selvittää vankiloiden valvonta- ja ohjaustehtävissä toimivan henkilöstön ja erityisesti vartijoiden määrällisen tarpeen kehitys tulevaisuudessa ja
- 3) laatia ehdotus vartijan koulutuksen uudistamisen peruslähtökohdista ottaen huomioon vankeinhoitolaitoksen henkilöstötarpeet ja henkilöstön osaamisen turvaaminen.

Työryhmän puheenjohtajaksi nimettiin apulaisosastopäällikkö Jari Lohi oikeusministeriön kriminaalipoliittiselta osastolta sekä jäseniksi opetusneuvos Seija Rasku opetusministeriöstä, opetusneuvos Kaija Miettinen Opetushallituksesta, tarkastuspäällikkö Riitta-Leena Salovaara Rikosseuraamusvirastosta, aluevankilan johtaja Mika Antikainen Kaakkois-Suomen aluevankilasta, johtaja Hannu Kiehelä Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksesta, VVL ry:n edustajana vankeinhoitoesimies Olli-Pekka Sorvari Riihimäen vankilasta, PARDIA ry:n edustajana erityisohjaaja Ari Lyytikäinen Helsingin vankilasta, JUKO ry:n edustajana erikoissuunnittelija Taija Stoa Etelä-Suomen aluevankilan sijoittajayksiköstä ja neuvotteleva virkamies Eeva Virkkunen oikeusministeriön kriminaalipoliittiselta osastolta. Opetusministeriön edustajan henkilökohtaiseksi varajäseneksi nimettiin opetusneuvos Mika Tammilehto Opetushallituksen edustajan henkilökohtaiseksi varajäseneksi opetusneuvos Soila Nordström ja JUKO ry:n edustajan henkilökohtaiseksi

varajäseneksi psykologi Sirpa Hakkarainen. Työryhmän sihteeriksi nimettiin suunnittelija Juho Martikainen oikeusministeriön kriminaalipoliittiselta osastolta.

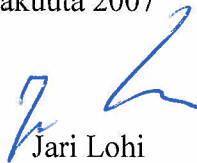
Työryhmä kokoontui kuusi kertaa. Työryhmän puheenjohtajan sairauden vuoksi puheenjohtajana viimeisessä kokouksessa toimi kriminaalipoliittisen osaston osastopäällikön määräyksestä työryhmän jäsen Eeva Virkkunen.

Työryhmä järjesti Turun vankilassa kuulemistilaisuuden, jossa kuultiin vankilan henkilöstöä ja johtaja Juhani Järveä sekä Länsi-Suomen aluevankilan johtaja Jaakko Kopraa ja sijoittajayksikön johtaja Kimmo Hypeniä valvontahenkilöstön osaamisvaatimuksista ja tehtävänkuvista. Työryhmä teki kaikkien aluevankiloiden ja sijoittajayksiköiden johtajille kyselyn valvonta- ja ohjaushenkilöstön tehtävänkuvien ja osaamisvaatimuksen muutoksesta.

Raportissaan työryhmä tarkastelee vartijoiden osaamisvaatimuksia muuttuvassa vankeinhoidon toimintaympäristössä sekä vartijoiden määrällisen tarpeen kehitystä. Näiden tietojen perusteella työryhmä arvioi niitä peruslähtökohtia, jotka vaikuttavat vartijoiden koulutuksen järjestämistapoihin tulevaisuudessa.

Saatuaan työnsä valmiiksi työryhmä kunnioittaen luovuttaa raporttinsa oikeusministerille.

Helsingissä 26 päivänä kesäkuuta 2007

Jari Lohi

Seija Rasku

Kaija Miettinen

Riitta-Leena Salovaara

Mika Antikainen

Hannu Kiehelä

Olli-Pekka Sorvari

Ari Lyytikäinen

Taija Stoat

Eeva Virkkunen

Juho Martikainen

SISÄLLYS

1 Johdanto.....	2
2 Suomen koulutusjärjestelmä.....	4
2.1 Yleinen koulutusjärjestelmä.....	4
2.2 Yleisen koulutusjärjestelmän ulkopuolinen tutkintokoulutus.....	6
3 Vankeinhoitolaitoksen henkilöstörakenne.....	7
4 Vankeinhoitolaitoksen henkilöstön koulutuksen nykytila.....	8
4.1 Vankeinhoitoalan koulutusjärjestelmän kehitys.....	8
4.2 Vartijat.....	8
4.3 Vankeinhoitoesimiehet.....	9
4.4 Muut henkilöstöryhmät.....	10
5 Vankeinhoitoalan koulutus muissa maissa.....	11
6 Vankeinhoitotyön koulutukselle asettamat vaatimukset.....	12
6.1 Vankeinhoitotyön sisältö ja tavoitteet.....	12
6.2 Valvonta- ja ohjaushenkilöstön tehtävänkuvan muutos.....	14
6.2.1 Valvonta- ja ohjaushenkilöstön tehtäväjako ennen vankeuslain voimaantuloa.....	14
6.2.2 Vankeinhoitoalan toimintaympäristössä tapahtuneiden muutosten vaikutus henkilöstön tehtävänkuviin.....	14
6.2.3 Tehtävänkuvien muutoksen vaikutukset valvonta- ja ohjaushenkilöstön koulutusjärjestelyihin.....	15
7 Vartijan osaamisvaatimukset ja määrällinen koulutustarve tulevina vuosina.....	16
7.1 Vartijan osaamisvaatimukset.....	16
7.2 Vartijoiden määrällinen tarve tulevaisuudessa.....	19
7.2.1 Vartijoiden poistuma 2000-2006.....	19
7.2.2 Tulevaan poistumaan vaikuttavat tekijät.....	19
8 Vartijan koulutuksen järjestämismahdollisuudet.....	21
8.1 Koulutuksen järjestämisessä huomioon otavat seikat.....	21
8.2 Mahdollisuudet ja niiden arviointi.....	22
9 Yhteenveto.....	31

1 Johdanto

Vankeinhoitoa koskeva lainsäädäntöuudistus tuli voimaan lokakuussa 2006. Samalla Vankeinhoitolaitoksen organisaatiota muutettiin. Vankiloista muodostettiin viisi aluevankilaa, jotka vastaavat vankeinhoidosta toimialueellaan. Kuhunkin aluevankilaan kuuluu myös sijoittajayksikkö aluevankilaan tulevien vankien rangaistusajan suunnittelua ja toteutumisen seurantaan varten. Vankeuden täytäntöönpanossa keskeisimpiä uudistuksia olivat vankeuden täytäntöönpanoa koskevan sääntelyn toteuttaminen perus- ja ihmisoikeussäännösten edellyttämällä tavalla sekä entistä korostuneempi tavoite ohjata vankia rikoksettomaan elämäntapaan.

Vankijoukolle on viime vuosina ollut enenevässä määrin ominaista moniongelmaisuus. Eri selvitysten perusteella on arvioitu noin 90 prosentilla vangeista olevan päihdeongelmia ja yli puolella mielenterveysongelmia. Vankien tavoitteellisille toiminnoille asetettavat vaatimukset ovat kasvaneet. Vankilaturvallisuuden ylläpitäminen on tullut aikaisempaa vaativammaksi mm. järjestäytyneen rikollisuuden vuoksi. Tapahtuneet muutokset ovat vaikuttaneet henkilöstön tehtäviin ja niistä suoriutumisen edellyttämiin osaamisvaatimuksiin.

Toisaalta henkilöstörakenteen on oltava aikaisempaa monipuolisempaa, jotta eri alojen asiantuntemus on laitoksessa käytettävissä ja myös jokapäiväisissä laitoksen toiminnoissa vankeja ohjaavan ja turvallisuudesta huolehtivan perushenkilöstön on selviydyttävä yhä monipuolisemmista tehtävistä ja pystyttävä tukemaan ohjaus- ja kuntoutustyötä. Edelleen, kaikkien henkilöstöryhmien tulisi tuntea riittävästi yhteiskunnan eri palvelujärjestelmien työtä pystyäkseen yhteistyöhön niin vankeusaikaisen toiminnan järjestämisessä kuin vapautumisen valmistelussakin. Kehittyvä vankeinhoitotyö edellyttää henkilöstöltä myös valmiuksia muutosten läpiviemiseen ja osaamisen kehittämiseen niin koulutuksen kuin monipuolisen työkokemuksenkin kautta.

On ennakoitu, että tulevaisuudessa kilpailu työvoimasta kovenee, kun ikäluokat pienenevät ja väestön ikärakenne muuttuu. Vankeinhoitoalan kilpailukykyisyyteen on välttämättä kiinnitettävä huomiota, jotta alalle saataisiin myös tulevaisuudessa osaavia työntekijöitä. Alan työntekijöiltä edellytettävän koulutuksen järjestelyillä saattaa olla tässä suhteessa paljon merkitystä. Yhä enemmän merkitystä saattaa olla sellaisilla tekijöillä kuin urakehitysmahdollisuuksien monipuolisuudella, työnsaantimahdollisuuksilla eri elämäntilanteissa ja mahdollisuuksilla ammattitaidon laajentamiseen jatko- ja täydennyskoulutuksella.

Nykyisin Vankeinhoitolaitoksen suurimman henkilöstöryhmän muodostavat vartijat. Vartijan kelpoisuuden tuottaa oikeusministeriön alaisessa Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksen suoritettava vankeinhoidon perustutkinto. Kelpoisuutta ei voi saavuttaa yleisessä koulutusjärjestelmässä suoritetulla koulutuksella. Muihin Vankeinhoitolaitoksen virkoihin voi sen sijaan saada kelpoisuuden yleisessä koulutusjärjestelmässä suoritettulla tutkinnolla. Vankeinhoidon perustutkintoa on viimeksi laajemmin uudistettu vuonna 1986. Koska perustutkintokoulutus on järjestetty oikeusministeriön alaisuudessa, yleisessä koulutusjärjestelmässä ja sen tutkintorakenteessa tapahtuneet muutokset eivät ole välittömästi ja suoranaisesti vaikuttaneet tutkinnon rakenteeseen tai sisältöön.

Oikeusministeriön vuosia 2007–2011 koskeva tuottavuusohjelma edellyttää Vankeinhoitolaitokselta yhteensä 308 henkilötyövuoden säästöä. Säästöjen saavuttamiseksi selvitetään monia eri kohteita. Vuoden 2007 aikana on tavoitteena selvittää muun muassa vankeinhoidon henkilöstön koulutukseen kohdistettavien tuottavuutta lisäävien toimenpiteiden tarvetta ja laajuutta.

Valtioneuvoston controller on oikeusministeriön hallinnonalan toiminta- ja taloussuunnitelmasta sekä pääluokan 25 kehusehdotuksesta 23.1.2006 antamassaan lausunnossa todennut muun muassa, että vankeinhoidon koulutuksen siirtämistä osaksi ammatillisten oppilaitosten toimintaa tulisi selvittää. Myös oikeusministeri Luhtasen asettama selvitysmies Wuolijoki totesi 29.12.2006 päivätyssä raportissaan, että rikosseuraamusalan ammatillisen koulutuksen kytkeminen tiiviimmin yleiseen koulutusjärjestelmään on tarpeen.

Edellä selostetuista syistä oikeusministeri asetti työryhmän selvittämään vankiloiden valvonta- ja ohjaushenkilöstöön kuuluvan vartijan tehtävissä toimivien virkamiesten osaamisvaatimuksia ja määrällistä koulutustarvetta. Työryhmän työn tavoitteena oli kartoittaa edellytykset siirtää vankeinhoidon ammatillinen koulutus opetushallinnon alaisuuteen. Selvittämisen kohteena olivat vankeinhoitolaitoksen ohjaus- ja valvontahenkilöstön osaamisvaatimukset, niiden ennakoitavat muutokset sekä ohjaus- ja valvontahenkilöstön ja erityisesti vartijoiden määrällisen tarpeen kehitys. Edelleen työryhmän tehtävänä oli laatia ehdotus vartijan koulutuksen uudistamisen peruslähtökohdista.

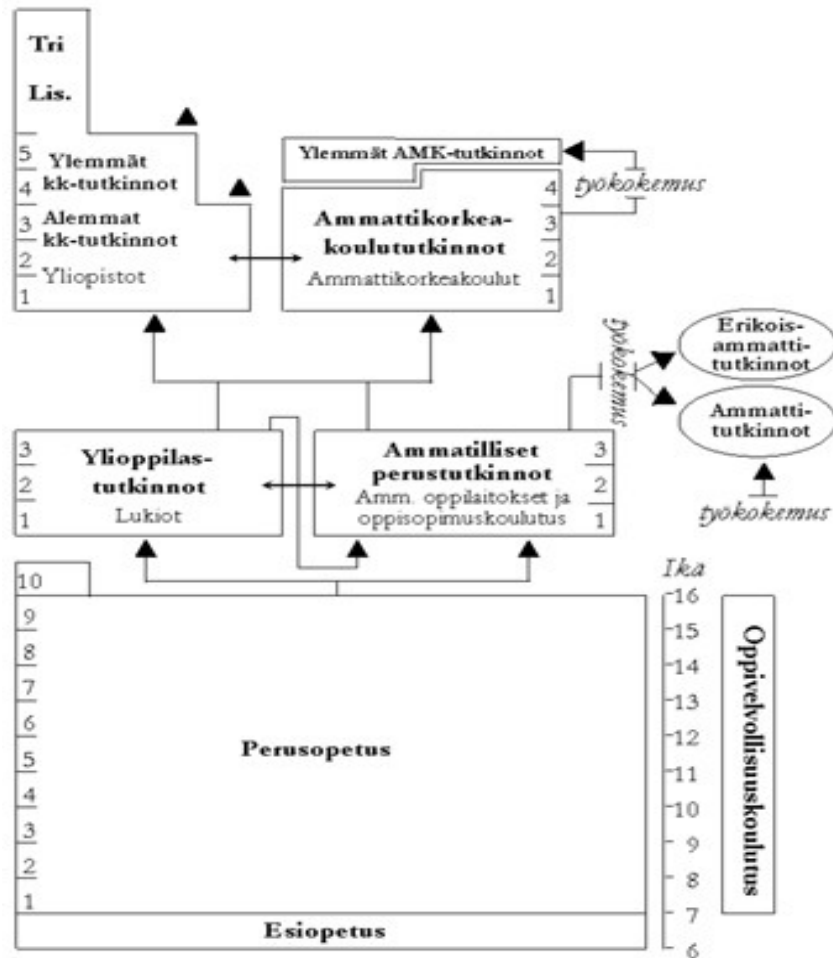
Työryhmä on vartijoiden osaamisvaatimuksia ja henkilöstötarvetta koskevien selvitysten perusteella arvioinut erilaisia vaihtoehtoja järjestää vartijan tehtäviin kelpoisuuden tuottava koulutus tulevaisuudessa siten, että alan henkilöstötarpeet ja henkilöstön osaaminen voidaan parhaiten turvata.

Raportin luvut 2-5 käsittävät lyhyet katsaukset Suomen koulutusjärjestelmään, Vankeinhoitolaitoksen henkilöstörakenteeseen ja alan ammatilliseen koulutukseen Suomessa ja joissakin muissa maissa. Luvussa 6 paneudutaan vankeinhoitotyön sisältöön ja Vankeinhoitolaitoksen valvonta- ja ohjaushenkilöstön tehtävänkuviin ja niiden muutokseen. Luvussa 7 käsitellään vankilan vartijoiden työn erityisiä osaamisvaatimuksia ja määrällistä tarvetta tulevaisuudessa. Luvussa 8 esitetään työryhmän näkemys koulutuksen järjestämisen vaihtoehtoista sekä niiden arviointi. Luku 9 sisältää yhteenvedon.

2 Suomen koulutusjärjestelmä

2.1 Yleinen koulutusjärjestelmä

Suomen yleinen koulutusjärjestelmä koostuu esiopetuksesta, perusopetuksesta, toisen asteen koulutuksesta ja korkea-asteen koulutuksesta (ks. kuvio alla). Toisen asteen koulutukseen kuuluvat yleissivistävä lukiokoulutus ja ammatillinen koulutus. Korkea-asteen koulutusta ovat yliopisto- ja ammattikorkeakoulutus. Yleinen koulutusjärjestelmä on opetusministeriön alainen.

Toisen asteen ammatillista koulutusta ovat ammatilliset perustutkinnot, ammattitutkinnot ja erikoisammattitutkinnot. Ammatillisia perustutkintoja on 53. Perustutkintojen laajuus on 120 opintoviikkoa, ja tutkinnon suorittaminen kestää tavallisesti kolme vuotta. Tutkintoon sisältyy vähintään 20 opintoviikkoa työssä oppimista käytännön työtehtävissä. Tutkinnot antavat perusvalmiudet alan tehtäviin ja lisäksi erikoistuneemman osaamisen jollakin tutkinnon osa-alueella. Tutkinnon voi suorittaa joko opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti oppilaitoksissa tai ammattitaidon hankkimistavasta riippumattomana näyttötutkintona. Oppisopimuskoulutus erityisenä ammatillisen koulutuksen järjestämismuotona on vaihtoehtoinen ja käytännönläheinen tapa hankkia ammatillinen perustutkinto. Oppisopimus tapahtuu pääosin työssä oppimisena, jota täydennetään tietopuolisilla opinnoilla. Näyttötutkinto suoritetaan osoittamalla ammattitaito tutkintotilaisuuksissa. Näyttötutkinnon suorittaminen ei edellytä koulutukseen osallistumista, mutta useimmat tutkinnon suorittajat täydentävät osaamistaan valmentavassa koulutuksessa.

Ammatillisen perustutkinnon voi suorittaa myös ylioppilastutkinnon jälkeen. Tällöin tutkinto on mahdollista suorittaa tavanomaista nopeammin. Myös ammatillisen perustutkinnon ja ylioppilastutkinnon suorittaminen yhtä aikaa on mahdollista.

Ammatti- ja erikoisammattitutkinnot ovat ammatillista lisäkoulutusta. Ammattitutkinnossa osoitetaan alan ammattityöntekijältä edellytetty ammattitaito. Erikoisammattitutkinnossa osoitetaan alan vaativimpien työtehtävien hallinta. Tutkintojen ammattitaitovaatimukset on määritelty siten, että niiden saavuttaminen edellyttää alan peruskoulutuksen jälkeistä työkokemusta. Ammatti- ja erikoisammattitutkinnot on tarkoitettu erityisesti aikuisväestöä varten, ja ne suoritetaan aina näyttötutkintoina.

Ammatillinen koulutus ja tutkintojen järjestäminen on luvanvaraista toimintaa. Kaikki ammatillisen koulutuksen järjestäjät tarvitsevat luvan koulutuksen järjestämiseen. Luvan myöntää opetusministeriö. Ammatillisen koulutuksen järjestäjinä voivat toimia ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (630/1998) ja ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain (631/1998) mukaan kunnat, kuntayhtymät, rekisteröidyt yhteisöt tai säätiöt sekä valtion liikelaitokset. Myös valtion oppilaitos voi toimia opetuksen järjestäjänä. Laki ammatillisesta aikuiskoulutuksesta sääntelee näyttötutkintoon valmistavan koulutuksen järjestämisen lisäksi näyttötutkintojen järjestämistä. Näyttötutkintojen järjestämisestä ja valvomisesta vastaavat Opetushallituksen yhteydessä toimivat tutkintotoimikunnat. Tutkintotoimikunta sopii näyttötutkintojen järjestämisestä ammatillisen koulutuksen järjestäjien ja tarvittaessa muiden yhteisöjen ja säätiöiden kanssa.

Ammatillisen koulutuksen rahoitus on osa opetus- ja kulttuuritoimen rahoitusjärjestelmää. Se perustuu laskennallisiin yksikköhintoihin. Koulutuksen järjestäjän saaman rahoituksen eli valtionosuuden perusteena on opiskelijamäärä tai muu rahoituksen suorite ja sitä kohden maksettava laskennallinen yksikköhinta. Koulutuksen järjestäjä saa käyttää myönnetyn rahoituksen harkintansa mukaan koulutuksen suunnitteluun ja toteuttamiseen. Laskennallisiin yksikköhintoihin perustuvassa rahoitusjärjestelmässä myönnetyn rahoituksen käyttö ei ole sidottu rahoituksen myöntämis- ja laskentaperusteisiin.

Ammatillisen koulutuksen yksikköhinnat määrätään ennalta seuraavaa vuotta varten. Ammatillisessa peruskoulutuksessa yksikköhinnat lasketaan toteutuneiden kokonaiskustannusten perusteella ja niitä porrastetaan mm. koulutusaloittain ja joillakin aloilla myös koulutusalan sisällä silloin, kun tietty koulutus on selvästi muuta saman koulutusalan koulutusta kalliimpaa. Oppisopimuskoulutusta varten määrätään oma yksikköhinta.

Ammatillisen peruskoulutuksen vahvistettu keskimääräinen yksikköhinta vuonna 2007 on 8 498,08 euroa. Esimerkiksi sosiaali-, terveys- ja liikunta-alan yksikköhinta on 7 356,85 euroa. Oppisopimuskoulutuksena toteutettavassa ammatillisessa koulutuksessa yksikköhinta on 6 543,52 euroa. Vuonna 2005 ammatillisen peruskoulutuksen keskimääräiset kustannukset olivat 8 680 euroa.

Ammatillisen perustutkinnon suorittaneella on yleinen jatko-opintokelpoisuus ammattikorkeakouluihin ja yliopistoihin. Ammattitutkinnon suorittaneella on jatko-opintokelpoisuus saman alan ammattikorkeakouluopintoihin.

Ammatillisessa koulutuksessa ei ole erityisesti rikosseuraamusalalle valmistavaa koulutusta. Lähi-aloilla kuten sosiaali- ja terveysalalla sekä turvallisuusalalla järjestetään ammatillista peruskoulutusta.

Korkea-asteen koulutuksessa ammattikorkeakoulut ovat työelämään ja yliopistot tieteelliseen tutkimukseen painottuneita oppilaitoksia. Ammattikorkeakoulututkintoon johtavat opinnot järjestetään koulutusohjelmina, joiden laajuus on 210–240 opintopistettä ja joiden suorittaminen kestää 3,5–4,5 vuotta. Yliopistoissa alemman korkeakoulututkinnon laajuus on 180 opintopistettä ja tutkinto on tarkoitus suorittaa kolmessa vuodessa. Ylemmän korkeakoulututkinnon laajuus on 120 opintopistettä ja tutkinto on tarkoitus suorittaa kahdessa vuodessa. Tutkinnon suorittamisoikeus myönnetään yleensä samalla kertaa alempaan ja ylempään korkeakoulututkintoon.

Rikosseuraamusalan korkea-asteen koulutusta järjestetään Laurea-ammattikorkeakoulussa. Laurea järjestää rikosseuraamusalan koulutusohjelmaa (sosionomi AMK), joka antaa valmiudet rikosseuraamusalan esimiestehtäviin.

2.2 Yleisen koulutusjärjestelmän ulkopuolinen tutkintokoulutus

Yleisen koulutusjärjestelmän ulkopuolella järjestetään jonkin verran tutkintokoulutusta. Tällaista koulutusta ovat esimerkiksi poliisin, pelastustoimen ja vankeinhoidon omat koulutusjärjestelmät. Poliisin ja pelastustoimen koulutusta annetaan erillisissä sisäasiainministeriön alaisissa oppilaitoksissa. Niissä suoritettavat tutkinnot valmistavat poliisiksi ja erilaisiin pelastustoimen tehtäviin. Tutkinnot eivät kuulu yleiseen tutkintorakenteeseen.

Myös tullin henkilöstökoulutus on tällä hetkellä yleisen koulutusjärjestelmän ja tutkintorakenteen ulkopuolella. Tullin koulutus järjestetään siten, että henkilöstö otetaan tulliin töihin määräaikaan virkasuhteeseen, jolloin he sitoutuvat suorittamaan tullin koulutusohjelman. Koulutuksen järjestämisestä vastaa tullihallituksen koulutusyksikkö. Tullihallituksessa on tällä hetkellä vireillä koulutuksen kehittäminen ammattitutkintoon johtavaksi aikuiskoulutukseksi, joka kuuluisi opetushallinnon tutkintorakenteeseen ammattitutkintona.

Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksen järjestämä Vankeinhoitolaitoksen vartijan tehtäviin kelpoisuuden tuottava koulutus on myös yleisen koulutusjärjestelmän ulkopuolella tapahtuvaa koulutusta.

3 Vankeinhoitolaitoksen henkilöstörakenne

Vankeinhoitolaitoksen palveluksessa oli 30.11.2006 yhteensä lähes 2500 henkilöä (taulukko 1).

Taulukko 1. Vankeinhoitolaitoksen henkilöstörakenne
30.11.2006

Henkilöstöryhmä	virkojen määrä
Valvonta ja ohjaus	1566
Vartijat	1255
Muut	311
Johto ja hallinto	242
Lähityön esimiehet	215
Lähityön erityistehtävät	124
Perus- ja kiinteistö- huolto	159
Terveydenhuolto	166
Yhteensä	2472

lähde: Rikosseuraamusvirasto

Suurimman henkilöstöryhmän muodostivat valvonta- ja ohjaustehtävissä toimivat vartijat, ohjaajat, erityisohjaajat ja työnjohtajat. Vartijat olivat suurin ryhmä, yhteensä 1255 henkilöä. Vartijat vastaavat lähityön turvallisuus- ja valvontatehtävistä. Vartijan tehtäviin kuuluu vankien ohjausta vankilan päiväjärjestykseen kuuluvissa toiminnoissa ja osa vartijoista osallistuu myös vankien ohjaamiseen erilaisissa toimintamuodoissa. Ohjaajat, erityisohjaajat ja työnjohtajat huolehtivat vankien ohjaamisesta eri toimintamuodoissa.

Valvonta- ja ohjaushenkilöstöstä vain vartijoille on asetettu kelpoisuusvaatimukseksi vankeinhoitoalalla suoritettu ammatillinen tutkinto, jolla tarkoitetaan Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksen järjestämää vankeinhoidon perustutkintoa. Muilla valvonta- ja ohjaustehtävissä toimivilla ei ole erityisiä kelpoisuusvaatimuksia, vaan virkaan liittyvät tehtävät ratkaisevat sen, millainen koulutus henkilöltä vaaditaan. Yleisiä ovat esimerkiksi sosiaali- ja terveysalan ja työnjohtotehtävissä teknisten alojen ammatilliset ja korkeakoulututkinnot.

Hallinto- ja johtotehtävissä toimivat aluevankiloiden ja vankiloiden johtajat sekä hallintoon tarvittava henkilöstö. Osalla hallinto- ja johtohenkilöstöstä on kelpoisuusvaatimuksena ylempi korkeakoulututkinto tai korkeakoulututkinto. Aluevankilan johtajalta, sijoittajayksikön johtajalta ja vankilan johtajalta edellytetään ylempää korkeakoulututkintoa. Hallintojohtajalta ja -päälliköltä, talousjohtajalta ja -päälliköltä, turvallisuuspäälliköltä, täytäntöönpanopäälliköltä, apulaisjohtajalta sekä osastonjohtajalta edellytetään korkeakoulututkintoa.

Vankeinhoitoesimiehet vastaavat valvonta- ja ohjaushenkilöstön esimiestehtävistä. Rangaistusajan suunnitelmien toteutumisen ohjaus ja seuranta sekä suunnitelmien toteuttamiseen osallistuvien eri henkilöstöryhmiin kuuluvien työntekijöiden tehtävien yhteensovittaminen suunnitelmien tavoitteiden toteuttamiseksi kuuluvat useimmissa vankiloissa vankeinhoitoesimiesten vastuulle. Lähityön esimiehiltä edellytetään korkeakoulututkintoa. Lainmuutoksen jälkeisessä 1.10.2006 alkaneessa siir-

tymävaiheessa vankeinhoitoesimiehen tehtävissä toimivista monet ovat aikaisemmin valvontatyön esimiestehtävissä toimineita ylivartijoita.

Lähityön erityistehtävissä toimivat esimerkiksi sosiaalityöntekijät, opinto-ohjaajat, psykologit ja pastorit. Tehtävät edellyttävät pääosin ylempää korkeakoulututkintoa ja kelpoisuusehdot noudattavat pääsääntöisesti vastaavissa tehtävissä muilla aloilla toimivien kelpoisuusehtoja.

Perus- ja kiinteistöhuoltotehtäviin kuuluvat yllä olevassa taulukossa muun muassa siivouksesta, ruokahuollosta ja kiinteistöjen kunnossapidosta huolehtivat työntekijät. Näissä tehtävissä toimivilla ei ole erityisiä kelpoisuusvaatimuksia, vaan virkaan liittyvät tehtävät ratkaisevat vaadittavan koulutuksen. Perus- ja kiinteistöhuoltotehtävissä toimivilla on usein esimerkiksi teknisten alojen tai palvelualojen ammatillinen tutkinto.

Vankien terveydenhuollosta huolehtii valtakunnallinen terveydenhuoltoyksikkö, johon kuuluva terveydenhuoltohenkilökunta toimii vankiloiden poliklinikoilla sekä vankisairaalassa ja vankimielisairaalassa. Terveydenhuoltohenkilöstön kelpoisuusvaatimukset ovat yleisten terveydenhuollon kelpoisuusvaatimusten mukaiset.

4 Vankeinhoitolaitoksen henkilöstön koulutuksen nykytila

4.1 Vankeinhoitoalan koulutusjärjestelmän kehitys

Vankeinhoidon koulutuskeskus perustettiin vuonna 1976 järjestämään vankeinhoitoalan koulutusta. Alun perin alan koulutus oli nelipoportainen järjestelmä, johon kuuluivat vartijan, ylivartijan ja vankilan erilaisiin virkamies- ja keskijohtotehtäviin valmentavat tutkinnot sekä vankilan johtajan tutkinto. Vähitellen koulutusjärjestelmä on muuttunut, ja nykyisin koulutuskeskus järjestää vain vartijan kelpoisuuden tuottavaa vankeinhoidon perustutkintoa.

Vankeinhoitolaitoksen erilaisiin virkamies- ja keskijohtotehtäviin valmentavasta, nelipoportaisen koulutusjärjestelmän kolmannen tason muodostaneesta vankeinhoitotutkinnosta luovuttiin vuonna 1992, ja samannimisenä tutkintona ryhdyttiin järjestämään koulutusta ylivartijan tehtäviin. Tämäkin tutkinto korvattiin ammattikorkeakoulututkinnolla vuonna 2002. Vankilan johtajan tutkinto lakkautettiin vuonna 1996. Vankeinhoidon koulutuskeskuksessa on myös 1990-luvun puolivälissä järjestetty pätevöittämissä koulutusta yleisessä koulutusjärjestelmässä koulutuksensa saaneille työntekijöille lähinnä silloin, kun muussa tehtävissä toiminut laitos on henkilökuntineen siirtynyt vankeinhoitolaitoksen osaksi.

Täydennyskoulutusta vankeinhoitotyön erityisosaamisessa järjestetään Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksessa eri henkilöstöryhmille. Vankilat lähettävät henkilöstöään myös muiden oppilaitosten järjestämään täydennyskoulutukseen. Myös Rikosseuraamusvirasto järjestää vankiloiden henkilöstölle täydennyskoulutusta.

4.2 Vartijat

Vartijoiden koulutus järjestettiin aluksi vuodesta 1976 alkaen neljän kuukauden mittaisina vartijakursseina. Vuonna 1986 vartijakurssien tilalle tuli noin vuoden pituinen vankeinhoidon perustutkinto. Pääsyvaatimukseksi määriteltiin lukio tai toisen asteen ammatillinen koulutus.

Nykymuotoisen vankeinhoidon perustutkinnon tavoite on opetussuunnitelmassa määritelty seuraavasti: Opiskelija tuntee vankeinhoidon periaateohjelman ja sen perustana olevan lainsäädännön, osaa erilaisten vankiloiden valvonnan ja ohjauksen perustehtävät ja osaa arvioida omaa ammattitaitoaan ja tietää, miten kehittää sitä jatkuvasti.

Perustutkinto on laajuudeltaan 53 opintoviikkoa, josta 11 opintoviikkoa on työharjoittelua. Teoriaopetusta tutkintoon kuuluu 42 opintoviikkoa, josta 8 opintoviikkoa yleisopintoja, 31 opintoviikkoa ammattiopintoja ja 3 opintoviikon laajuinen oppinäytetyö. Ammattiopinnot muodostuvat viidestä 6-8 opintoviikon kokonaisuudesta: vankeinhoitotyö, vankilaturvallisuus, yksilö ja vankila, vankila ja yhteiskunta ja rikollisuuteen vaikuttaminen. Tutkinnon suorittaminen kestää noin 13 kuukautta.

Koulutuskeskukselle aiheutuneet vankeinhoidon perustutkinnon kustannukset olivat opiskelijaa kohden vuonna 2006 noin 27 250 euroa. Kustannuksista suuren osan muodostivat opiskelijoille maksettavat opintososiaaliset edut, joiden osuus oli noin 9 660 euroa vuotuisista kokonaiskustannuksista. Opetuksesta ja hallinnosta aiheutuneiden kustannusten osuudeksi jäi siten noin 17 590 euroa. Vankiloiden harjoitteluajalta maksama palkka, noin 9 060 euroa, ei sisälly edellä mainittuihin lukuihin. Opiskelijat saivat myös yleistä opintotukea ensimmäisen neljän opiskelukuukauden ajalta.

Opiskelijoiden valintaan liittyy joitakin seikkoja, jotka poikkeavat muun ammatillisen koulutukseen valintakriteereistä. Koska koulutuksen aikana työskennellään vankiloissa, opiskelijoiksi otettavien tulee olla 18 vuotta täyttäneitä ja heistä pyydetään turvallisuusselvitys. Myös vaatimus suoritetusta toisen asteen koulutuksesta poikkeaa muun ammatillisen koulutuksen pääsyaatimuksista. Pohjakoulutusvaatimus on mahdollistanut tutkinnon sisällön keskittämisen vain vankeinhoitotyön erityispiirteisiin. Koulutukseen sisältyy muun muassa opetusta yksilön oikeuksia rajoittavien toimivaltuuksien käytöstä.

Vartijan tehtäviin pätevöittävään tutkintokoulutukseen on viime vuosina otettu 80 uutta opiskelijaa vuosittain. Tulevaisuuden koulutustarvetta ja siihen vaikuttavia tekijöitä tarkastellaan jäljempänä. Oheisessa taulukossa on kuvattu hakijoiden ja valmistuneiden määrät vuosittain.

Taulukko 2. Vankeinhoidon perustutkintoa suorittamaan hakeneiden ja tutkinnon suorittaneiden lukumäärät vuosina 2000-2007

Vuosi	Hakijat	Tutkinnon suorittaneet
2000	299	65
2001	286	53
2002	410	49
2003	516	63
2004	579	79
2005	443	77
2006	427	79

lähde: Vankeinhoidon koulutuskeskuksen toimintakertomus 2006 ja Vankeinhoidon koulutuskeskuksen julkaisu: Vartijakoulutus Pohjoismaissa, Venäjällä ja Virossa (tutkielmat ja selvitykset 2/2006)

4.3 Vankeinhoitoesimiehet

Uuden vankeuslain mukanaan tuomien rangaistusajan suunnitelmien toteuttaminen vankiloissa on antanut aihetta uudelleen lähityön esimiestehtävien määrittelyyn. Yksilöllisten rangaistusajan suunnitelmien tavoitteiden toteuttaminen on työprosessi, jossa on mukana esimiehen ohjauksessa monia työntekijöitä. Kun vankien kanssa tehtävälle lähityölle asetetut sisällölliset vaatimukset ovat muuttuneet aikaisempaa, paljolti valvontakeskeistä lähityötä monipuolisemmiksi ja lähityössä työskentelee valvontahenkilöstön lisäksi myös yhä enenevässä määrin ohjaushenkilökuntaa, ovat lähityön esimiesten osaamisvaatimukset samalla muuttuneet.

Lähityön esimiestehtävät jakautuivat ennen lokakuussa 2006 voimaan tullutta uudistusta ylivartijoille, apulaisjohtajille ja työliikkeenjohtajille. Ylivartijat vastasivat lähinnä valvonnan esimiestyöstä. Erilaisten ohjaustehtävien esimiesvastuu oli yleensä apulaisjohtajalla tai työliikkeenjohtajalla. Uudistuksen yhteydessä lähityön esimiestehtävät määriteltiin pääosin vankeinhoitoesimiesten tehtäväksi. Käytännössä suuri osa tällä hetkellä toimivista vankeinhoitoesimiehistä on toiminut aikaisemmin ylivartijana ja suorittanut aikanaan Vankeinhoidon koulutuskeskuksen vankeinhoitotutkimuksen. Nykyisin kelpoisuusvaatimuksena vankeinhoitoesimiehen virkaan on korkeakoulututkinto.

Jo ennen lainsäädäntömuutoksia tapahtui muutoksia lähityön esimiestehtäviin valmentavassa koulutuksessa. Vankeinhoidon koulutuskeskuksessa järjestetty lähinnä ylivartijan tehtäviin valmentava vankeinhoitotutkinto lakkautettiin vähitellen ja Laurea-ammattikorkeakoulu otti vuonna 2002 ohjelmaansa rikosseuraamusalalle valmentavan AMK tutkinnon (sosionomi AMK).

Laurea-ammattikorkeakoulun järjestämä rikosseuraamusalan koulutus on yksi sosionomin (AMK) tutkinnon koulutusohjelma. Koulutus antaa valmiudet toimia rikosseuraamusalan esimies- ja asiantuntijatehtävissä sekä julkishallinnossa että rikosseuraamusalan sidosorganisaatioissa. Vuodesta 2002 alkaen tutkinnon on voinut suorittaa aikuiskoulutuksena, jossa vankeinhoidossa tai kriminaalihuollossa työskentelevät ovat voineet päivittää aiemmat tutkintonsa ammattikorkeakoulututkinnoksi. Vuodesta 2004 tutkintoa on ryhdytty järjestämään myös nuorisooasteen koulutuksena. Pääsyvaatimukset ovat samat kuin muihinkin ammattikorkeakoulututkintoihin. Aiemmin suoritetusta vankeinhoidon perustutkinnosta voi saada korvaavuuksia ammattikorkeakoulututkintoon, jolloin tutkinnon suoritus aika lyhenee.

Vankeinhoitoesimiehen tehtäviin antavat kelpoisuuden myös muut kuin edellä mainittu Laurea-ammattikorkeakoulun järjestämä korkeakoulututkinto.

4.4 Muut henkilöstöryhmät

Vankeinhoitoalan omasta, aikanaan neliportaisesta tutkintojärjestelmästä huolimatta vankeinhoitolaitoksen virkojen kelpoisuusehdot ovat mahdollistaneet myös yleisessä koulutusjärjestelmässä tutkinnon suorittaneiden sijoittumisen vankeinhoitolaitoksen tehtäviin vartijan tehtäviä lukuun ottamatta. Ennen vankeuslain voimaantuloa myös ylivartijoiden virkojen kelpoisuusvaatimuksena oli ainoastaan vankeinhoidon sisäisessä koulutusjärjestelmässä suoritettu tutkinto. Toisaalta joihinkin vankiloiden tehtäviin, kuten terveydenhuoltotehtäviin sekä psykologiksi tai pastoriksi, ei alan oman koulutusjärjestelmän kautta ole voinut pätevoityä.

Vankeinhoitoalan oman koulutusjärjestelmän vahva asema johti siihen, että vielä 1990-luvulla vankilahenkilökunnasta suuri osa oli hankkinut kelpoisuutensa alan oman koulutusjärjestelmän eri portaille kuuluvia tutkintoja suorittamalla, vaikka moniin virkoihin kelpoisuuden saattoi saada yleisessä koulutusjärjestelmässä. Vankeinhoidon oma koulutusjärjestelmä muodostikin monille ainoan väylän edetä alan vaativampiin tehtäviin. Kun vartijan koulutuksen pääsyvaatimukseksi vuonna

1986 asetettiin toisen asteen koulutus, vartijan koulutuksen suorittaneilla oli myös pohjakoulutus opintojen jatkamiseen yleisissä oppilaitoksissa ja sitä kautta mahdollisuuksia uralla etenemiseen. Selvityksiä siitä, kuinka suuressa määrin jatkokoulutusmahdollisuuksia hyödynnettiin, ei ole käytävissä. Voitanee kuitenkin arvella, että siirtyminen vaativampiin tehtäviin vankeinhoitoalalla tapahtui oman koulutusjärjestelmän tutkintoja suorittamalla. Vartijan koulutuksella saattoi – ajankohdasta riippuen joko kolmannen tai toisen tutkintoportaan suorittamalla - aina 2000-luvulle asti saada muodollisen kelpoisuuden esimerkiksi sosiaalityöntekijän tai opinto-ohjaajan virkoihin vankilassa. Vastaavissa viroissa muilla hallinnonaloilla vaadittiin ja vaaditaan korkeakoulututkinto.

Moniportaisesta vankeinhoitoalan tutkintojärjestelmästä luopuminen on vähitellen johtanut siihen, että vankiloihin on ryhdytty palkkaamaan yleisessä koulutusjärjestelmässä koulutuksensa saaneita henkilöitä. Henkilöstön koulutusrakenne on siten monipuolistunut, koska vartijoita lukuun ottamatta uusi henkilöstö on mahdollista rekrytoida yleisessä koulutusjärjestelmässä hankitun osaamisen perusteella. Niin vankeinhoitotyön luonne ja tavoitteet kuin yleinen koulutusjärjestelmäkin ovat muuttuneet niistä ajoista, jolloin alan oma moniportainen koulutusjärjestelmä katsottiin tarpeelliseksi. Onkin odotettavissa, että vankiloiden henkilöstön koulutusrakenne lähivuosikymmeninä muuttuu, kun moniportaisessa alan koulutusjärjestelmässä koulutuksensa hankkineet vähitellen jäävät pois työelämästä.

Muun kuin vankeinhoitoalan ammatillisen koulutuksen suorittaneille vankeinhoitoalalla työskenteleville on järjestettävä vankilassa työskentelyn erityispiirteisiin perehdyttävää koulutusta. Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksessa on vuoden 2007 alussa valmistunut tätä koulutusta varten opetussuunnitelma, jota hyväksi käyttäen aluevankilat voivat huolehtia henkilöstönsä koulutuksesta ja osaamisen kehittämisestä yhteistyössä koulutuskeskuksen kanssa.

5 Vankeinhoitoalan koulutus muissa maissa

Norja

Norjassa vankeinhoitoalan koulutusta järjestää rikosseuraamusalan koulutuskeskus KRUS, joka antaa ammatillista koulutusta vankilavirkailijoille ja työmestareille sekä täydennyskoulutusta koko rikosseuraamusalalle. Ammatillinen koulutus järjestetään Vankilakoulussa, jossa on vankilavirkailijoiden kaksivuotista peruskoulutusta ja yksivuotista koulutusta työnjohtajille.

Vankilavirkailijakoulutukseen pääsyn edellytykset ovat jokseenkin samat kuin Suomessa. Ikärajana koulutukseen on kuitenkin 21 vuotta. Opiskelijaksi valitut ovat koko koulutuksen ajan palvelussuhteessa Norjan vankeinhoitolaitokseen ja saavat palkkaa.

Vaikka koulutukseen pääsy edellyttää samaa pohjakoulutusta kuin korkeakouluopintoihin, ei koulutuksen suorittaminen tuota yleisen koulutusjärjestelmän mukaista tutkintoa eikä opintoja voi lukea hyväksi muuhun korkeakouluarvosanaan. Koulutus on ainoa keino saada kelpoisuus vankilavirkailijan tehtäviin.

Koulutus koostuu neljän viikon johdantokurssista, 10 kuukauden käytännön harjoittelusta ja 11 kuukauden teoriaopetuksesta. Opintoihin kuuluu johdatusta vankilatyöhön, laillisuus- ja eettisyysopetusta, kriminologiaa, turvallisuusopetusta ja vangin kanssa tehtävän lähityön opetusta.

Työnjohtajien yksivuotinen koulutus antaa valmiudet vankien opettamiseen ja työtoiminnan järjestämiseen.

Ruotsi

Ruotsissa rikosseuraamusalan perus- ja ammattitaitoa ylläpitävästä ja kehittävästä koulutuksesta vastaa Kriminalvårdens utbildningsorganisation (KRUT). KRUT vastaa koulutuksen järjestämisestä, kun taas opiskeilijoiden rekrytointi ja harjoittelujen järjestäminen on Kriminalvårdenin (vankeinhoitolaitos) vastuulla.

KRUT järjestää vankiloiden työntekijöiksi otetuille 120 oppituntia kestävästä johdantokoulutuksen KRUT:in omissa koulutusyksiköissä.

Pidempi rikosseuraamusalan peruskoulutus järjestetään vakinaisille työntekijöille. Peruskoulutus koostuu korkeakouluissa järjestettävästä osasta ja ja KRUT:n koulutusyksiköissä järjestettävästä syventävästä vankeinhoito-osuudesta. Korkeakouluosuus on laajuudeltaan 10 opintoviikkoa ja kestää 8 viikkoa. Sen aikana käsitellään muun muassa käyttäytymistieteitä. Syventävä vankeinhoito-osuus kestää 14 viikkoa ja sen aikana käsitellään rikosseuraamusalan työtehtäviin liittyviä asioita kuten turvallisuutta ja lainsäädäntöä.

Tanska

Tanskassa rikosseuraamusalan koulutusta järjestetään Kriminalforsorgenin palvelukseen otetuille virkamiehille. Koulutus on palkallista ja siinä vuorottelevat teoria ja käytännön harjoittelu. Kokonaisuudessaan koulutus kestää 3 vuotta, josta teoriaopetusta on noin 8 kuukautta. Koulutus järjestetään koulutuskeskuksessa.

Koulutukseen kuuluu muun muassa lähityöhön, lainsäädäntöön ja turvallisuuteen liittyviä opintoja. Peruskoulutuksen lisäksi on mahdollista suorittaa työmestarin ja turvallisuusvartijan koulutus, jotka poikkeavat joidenkin opintojaksojen osalta peruskoulutuksesta.

Viro

Virossa vankilavirkamiesten koulutus on keskitetty yhteen oppilaitokseen, Turvallisuusakatemiaan. Turvallisuusakatemia antaa ammatillista koulutusta vartijan tehtäviin ja ammattikorkeakouluopetusta ylempiin vankeinhoidon virkoihin. Turvallisuusakatemiassa annettu koulutus on integroitu yleiseen koulutusjärjestelmään. Ennen vuotta 2005 ammatillista koulutusta annettiin myös muissa ammattioppilaitoksissa, mutta sen jälkeen opetus on keskitetty Turvallisuusakatemiaan.

Ammattitutkintokoulutus kestää 40 opintoviikkoa, josta puolet on teoriaa ja puolet käytäntöä. Opetukseen kuuluu muun muassa turvallisuutta, kriminologiaa, lainsäädäntöä ja lähityötä.

6 Vankeinhoitotyön koulutukselle asettamat vaatimukset

6.1 Vankeinhoitotyön sisältö ja tavoitteet

Vankeinhoitolaitoksen tehtävänä on panna täytäntöön tuomioistuinten tuomitsemat vankeusrangaistukset ja sakon muuntorangaistukset sekä huolehtia tutkintavankeuden toimeenpanemisesta. Rangaistusten täytäntöönpanon on oltava turvallista ja laillista ja sen aikana on tavoitteena myötävaikuttaa uusintarikollisuuden vähentämiseen ja rikollisuutta ylläpitävän syrjäytymiskehityksen katkaisemiseen. Osa turvallisuustyötä on estää rikosten tekeminen rangaistuksen suorittamisen aikana.

Vankeuden ydinsisältö on vapauden menetys. Rangaistuksen täytäntöönpano ei saa aiheuttaa vangin oikeuksiin tai olosuhteisiin muita rajoituksia, ellei niistä säädetä laissa tai elleivät ne seuraa välttämättömästi itse rangaistuksesta. Vankilan olosuhteet tulisi järjestää niin, että ne vastaavat mahdollisimman paljon yhteiskunnassa vallitsevia elinoloja.

Vankeinhoitotyö edellyttää vankien valvontaa, ja tarvittaessa henkilökunnalla on oikeus rajoittaa vangin oikeuksia. Valvonta ja vangin oikeuksien rajoittaminen on merkittävää julkisen vallan käyttöä. Perusoikeusuudistuksen jälkeen vangin perusoikeudet ovat saaneet entistä vahvemman aseman. Valvonta ja oikeuksien rajoittaminen edellyttävät aina laissa määriteltyä toimivaltaa. Esimerkiksi tarkastukset huumausaineiden etsimiseksi ja voimakeinojen käyttö tietyissä tilanteissa voivat olla tarpeen. Valvonta voi kohdistua yleisesti kaikkiin vankeihin, mutta lainsäädännön uudistuksen jälkeen useimmat valvontatoimet edellyttävät entistä enemmän tilannekohtaista harkintaa.

Vankeuden täytäntöönpanossa yhä suuremman merkityksen on saanut tavoite vaikuttaa vankiin niin, että hänen edellytyksensä rikoksettomaan elämään paranisivat. Tästä syystä erityistä huomiota kiinnitetään vangin rangaistuksenaikaisen toiminnan tavoitteellisuuteen ja suunnitelmallisuuteen. Sijoittajaysiköiden tehtävänä on arvioida, mitkä seikat ovat kunkin yksittäisen vangin kohdalla yhteydessä hänen rikolliseen käyttäytymiseensä. Vangin toiminta rangaistuksen aikana pyritään suunnittelemaan ja toteuttamaan niin, että pyritään vaikuttamaan juuri näihin seikkoihin.

Keskeisimpiä toimintamuotoja vankeusaikana ovat työ ja opiskelu eri muodoissaan, päihteiden käytön vähentämiseen ja sosiaalisten taitojen lisäämiseen tähtäävät toiminnat sekä toimintaohjelmat, jotka on suunniteltu erityisesti tiettyyn rikollisuuteen, esimerkiksi väkivaltarikollisuuteen syyllystyneille tukemaan heitä käyttäytymisensä hallitsemisessa ja rikollisen toiminnan välttämiseksi. Vangin yhteydenpitoa omaisiinsa ja muihin läheisiinsä pyritään tukemaan yhteiskuntaan paluun helpottamiseksi.

Turvallisuusvaatimukset ja vangin ohjaaminen rikoksettomaan elämään on joskus nähty toisilleen vastakkaisina tehtävinä, ja ne ovat jakaneet henkilökuntaa eri ryhmiin. Valvontahenkilöstö on hoitanut turvallisuusasiat ja muu henkilöstö ohjaustehtävät. Turvallisuustehtävät on useinkin vankeinhoitoalan koulutuksen saaneen henkilöstön keskuudessa nähty olennaisemmin vankeinhoitotyöhön kuuluviksi kuin muun alan ammattitaitoa vaativat ohjaustehtävät. Nykyisin ymmärretään, että turvallisuus ei ole vastakkainen elementti rikoksettomaan elämään ohjaamiselle, vaan turvallisuus luo pohjan muille vankilan toiminnoille. Vankien erilaiset ominaisuudet ja niistä aiheutuvat turvallisuusriskit, kuten esimerkiksi yhteydet järjestäytyneeseen rikollisuuteen, saattavat kuitenkin aiheuttaa tilanteita, joissa henkilöstön työ joidenkin vankien kohdalla painottuu turvallisuuden ylläpitämiseen.

Vankilan perusturvallisuudesta huolehtiminen on vankeinhoitotyössä hyvin keskeistä. Turvallisessa ympäristössä on mahdollista luoda ilmapiiri, jossa voidaan edetä muiden tavoitteiden saavuttamisessa. Samoin uusintarikollisuuteen vaikuttavalla, vangin kannalta mielekkäällä toiminnalla voi olla uhkia vähentävä merkitys. Turvallisuus ja vangin uusintarikollisuuteen vaikuttaminen kulkevat vankilan jokapäiväisessä työssä käsi kädessä, vaikka vaativatkin osin erilaista osaamista. Vaikka henki-

löstön koulutustaustat ovat erilaisia, vankeinhoitotyö edellyttää henkilöstön yksituumaisuutta ja toistensa työn tukemista.

Yksilölliseen vangin kanssa työskentelyyn perustuva ajattelutapa edellyttää vankiin kohdistettavien turvallisuus- ja ohjaustoimenpiteiden arviointia entistä enemmän yksittäisen vangin kannalta.

6.2 Valvonta- ja ohjaushenkilöstön tehtävänkuvan muutos

6.2.1 Valvonta- ja ohjaushenkilöstön tehtäväjako ennen vankeuslain voimaantuloa

Vartijoiden tehtävänkuvan keskeinen sisältö on perinteisesti ollut huolehtiminen vankilassa pitämisen varmuudesta ja turvallisen toimintaympäristön takaamisesta vangeille ja henkilökunnalle. Vartijat ovat vastanneet vankien valvonnasta, tarkastuksista, kuljetuksesta ja mahdollisesti tarvittavien voimakeinojen käytöstä turvallisuuden ylläpitämiseksi. Tehtävissä on painottunut laitosturvallisuuden ja rikosten ehkäisemisen näkökulma, mutta samalla vartijat ovat ohjanneet vankeja vankilan päiväjärjestykseen sisältyvissä päivittäisissä toiminnoissa. Tehtäviin on kuulunut myös neuvontaa ja ohjausta vankien osallistumisvelvollisuuden edellyttämien toimintojen järjestämiseksi ja tukemiseksi.

Rikoksettomaan elämäntapaan ohjaamisen merkityksen kasvu 1990-luvulta alkaen on merkinnyt vankien ohjaus- ja kuntoutustehtävien muuttumista aikaisempaa vaativammiksi, minkä vuoksi vankiloihin on palkattu näihin tehtäviin erityisesti perehtyneitä ohjaajia ja erityisohjaajia toimimaan vankiloissa perinteisesti toimineiden työnjohtajien rinnalla. Näiden ammattiryhmien tehtävänä on ollut erityisesti jostakin ohjauksen, kuntoutuksen tai työtoiminnan osa-alueesta vastaaminen. Ohjaushenkilöstön määrää on voitu lisätä vain hitaasti, koska valvontatehtävät ovat edellyttäneet tietyn määrän vartijoita eikä henkilöstön kokonaismäärää ole voitu suuresti kasvattaa. Myös vartijat ovat osallistuneet toimintojen ohjaukseen, ja monet vartijat ovat myös kouluttautuneet ohjaustehtäviin.

6.2.2 Vankeinhoitoalan toimintaympäristössä tapahtuneiden muutosten vaikutus henkilöstön tehtävänkuviiin

Lainsäädännössä ja vankeinhoitolaitoksen organisaatiossa tapahtuneet sekä vankirakenteessa tapahtuvat muutokset asettavat uusia vaatimuksia valvonta- ja ohjaushenkilöstön tehtävänkuvulle. Koko henkilöstön yhteinen tehtävä on kunkin tuomitun rangaistusajan suunnitelmallinen, tavoitteellinen ja turvallinen täytäntöönpano. Kunkin työntekijän rooli ja tehtävä tämän yhteisen tehtävän suorittamisessa perustuu ennen kaikkea hänen koulutukseensa ja osaamiseensa. Sillä, mihin valvonta- ja ohjaushenkilöstön ammattiryhmään virkamies kuuluu, ei vankeuslaissa määriteltyjen toimivaltuuksien kannalta ole merkitystä, sillä toimivaltuudet on määritelty yhtäläisiksi koko valvonta- ja ohjaushenkilöstölle eli niin vartijoille kuin erityis- ja muille ohjaajille ja työnjohtajillekin. Niinpä uudet säännökset antavat aikaisempaa vapaammat mahdollisuudet määritellä eri yksiköiden valvonta- ja ohjaushenkilöstön vartija- tai ohjaajapainotteisuus yksikön toiminnan luonteen ja siellä rangaistustaan suorittavien henkilöiden valvonnan ja ohjauksen tarpeiden mukaan.

Työryhmä on tehnyt kyselyn aluevankiloille ja sijoittajayksiköille henkilöstön tehtävänkuvien muuttumisesta ja vaadittavasta osaamisesta sekä käynyt kuulemassa henkilöstöä Turun vankilassa Vastauksista ilmeni, että uusista mahdollisuuksista huolimatta vartijoiden ja toisaalta muun valvonta- ja ohjaushenkilöstön tehtävissä ja työnjaossa ei ole toistaiseksi tapahtunut merkittäviä muutok-

sia. Vartijat vastaavat edelleen pääosin valvonnasta ja turvallisuudesta, ohjaajat ja erityisohjaajat kuntoutukselta ja toimintaohjelmista ja työnjohtajat työtoiminnasta.

Lienee selvää, että lyhyellä aikavälillä ei henkilöstörakennetta ja tehtävien jakautumista voidakaan uudistaa. Useimmissa kyselyyn saaduista vastauksista korostettiin kuitenkin sitä, että valvonta- ja ohjaushenkilöstön tehtävissä muutos merkitsee entistä laajempaa osallistumista rangaistusajan suunnitelmien toteuttamiseen. Kuntoutukseen ja toimintoihin liittyvät tehtävät ja yhteistyön tekeminen muiden ammattiryhmien ja vankilan ulkopuolisten toimijoiden kanssa tulevat lisääntymään.

Aluevankilan johtajien vastauksissa korostettiin myös sitä, että työnantajalla pitäisi olla entistä paremmat edellytykset käyttää henkilöstöään joustavasti erilaisissa tehtävissä. Esimerkiksi eri vankiloissa eri henkilöstöryhmien tehtävänkuvien pitäisi voida muuntua joustavasti vankilan tarpeiden mukaan. Myös tulevaisuuden muutosten kuten koepaouden käytön laajentamisen ja sähköisen valvonnan mahdollisen käyttöönoton voidaan arvioida vaikuttavan henkilöstön tehtävänkuviiin.

6.2.3 Tehtävänkuvien muutoksen vaikutukset valvonta- ja ohjaushenkilöstön koulutusjärjestelyihin

Edellä kuvattujen lähtökohtien perusteella on arvioitava, minkälaisilla koulutusjärjestelyillä parhaiten saavutetaan vankeinhoidon toimintaympäristössä tapahtuneiden muutosten vaatima osaaminen. Koulutusjärjestelmän tulisi luoda valmiudet valvonta- ja ohjaushenkilöstön työssä toimimiseen ja henkilöstöryhmien keskinäiseen yhteistyöhön. Myös yhteistyön edellytyksistä rangaistusajan suunnitelmien toteuttamisessa mukana olevan lähityön erityishenkilöstön kanssa on huolehdittava.

Oikeusministeriön strategisten tavoitteiden mukaisesti rikosseuraamusalalla käynnistyy lähiaikoina valmistelutyö koko rikosseuraamusalan uudelleen organisoinnista. Työnantajan näkökulmasta rikosseuraamusalan tavoitteena on saada monialaisesti koulutettua ja osaavaa henkilöstöä, jolle mahdollistetaan motivoivat, osaamista kehittävät ja uralla etenemistä tukevat koulutusvaihtoehdot. Tavoitteeksi vartijan koulutuksen uudistamisessa ei ole syytä asettaa yhtä vaihtoehtotonta koulutusjärjestelyä.

Koulutusratkaisujen tulisi tukea lainsäädännön muutosten tuomien mahdollisuuksien käyttöön ottamista varmistamalla työnantajan mahdollisuudet käyttää henkilöstöresurssejaan mahdollisimman optimaalisesti erilaisissa tilanteissa. Kun työryhmä on arvioinut sitä, millaista lähityön valvonta- ja ohjaushenkilöstöä tulevaisuudessa tarvitaan, ensimmäinen kysymys on, tulisiko tarkastelun kohteeksi ottaa kaikki valvonta- ja ohjaushenkilöstön ammattiryhmät siitä huolimatta, että työryhmän tehtävänä oli pohtia erityisesti nykyisen vartijan tehtäväkuvan ja koulutuksen tulevaisuutta ja vaihtoehtoja.

Ohjaus- ja työnjohtotehtävissä vankiloissa toimivat henkilöt ovat nykytilanteessa saaneet koulutuksensa yleisessä koulutusjärjestelmässä. Lähtökohtana voidaan edelleen pitää sitä, että kuntoutukselta, toimintojen ohjauksesta ja työtoiminnan ohjauksesta vankiloissa vastaava henkilöstö saa koulutuksensa yleisessä koulutusjärjestelmässä. Työryhmä ei ole arvioinut yleiseen koulutusjärjestelmään kuuluvien tutkintojen sisältöjä. Useat kuntoutus- ja ohjaustehtävät edellyttävät monien eri alojen erityisosaamista, ja siksi vankiloissa tarvitaan eri tutkintoja suorittaneita työntekijöitä. Ei ole käytännössä mahdollista, että yksi koulutus tai tutkinto voisi tuottaa riittävän monipuolisen osaamisen. Mikäli tähän pyrittäisiin, vaadittaisiin ainakin huomattavasti ammatillista peruskoulutusta laajempaa, korkeakoulutasoista koulutusta.

Muun kuin vankeinhoitoalan tutkinnon suorittaneiden työntekijöiden edellytykset soveltaa oman ammattialansa koulutusta vankeinhoitotehtävissä ja samalla hallita vankilassa toimimisen erityisvaatimukset on turvattava. Tästä työnantajan on huolehdittava hankkimalla henkilöstölleen täydennyskoulutusta joko Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksesta tai muulla tavoin. Täydennyskoulutuksen järjestämisen tärkeyttä lisää se, että vankeuslaissa koko valvonta- ja ohjaushenkilöstön toimivaltuudet on määritelty yhtäläisiksi ja myös muilla kuin vartijoilla on oltava tarvittaessa valmiudet esimerkiksi voimakeinojen käyttöön. Työryhmän aluevankiloille ja sijoittajayksiköille suorittamaan kyselyyn saaduissa vastauksissa tuotiinkin esille tarve kehittää ohjaus- ja työnjohtohenkilöstön turvallisuusosaamista.

Vankilaturvallisuuteen perehtyneen ammattihenkilöstön riittävyyden turvaaminen vankiloiden tarpeisiin on tulevaisuudessakin välttämätöntä. Muun valvonta- ja ohjaushenkilöstön koulutusta koskevat ratkaisut tehdään opetushallinnon alaista yleistä koulutusjärjestelmää kehitettäessä. Työryhmän tehtävä painottuukin nykyisen vartijan koulutuksen kehittämisvaihtoehtojen tai sen vaihtoehtojen ratkaisujen tarkasteluun.

Vankiloiden vartijoiden vankilaturvallisuuden erityisosaamisen tuottava koulutus luotiin alun perin aikana, jolloin vankilan tehtävässä korostui vankeusrangaistuksen häiriötön täytäntöönpano. Uusintarikkolaisuuteen vaikuttamismahdollisuuksiin ei uskottu tai ne nähtiin perusvankeinhoitotyöstä irrallisina tavoitteina. Vankeinhoitolaitoksen oman tutkinnon luomisella varmistettiin tehtäviin täsmäkoulutetun henkilöstön saatavuus. Yleinen koulutusjärjestelmä ei tuolloin tarjonnut soveltuvia tai kehitettäviä vaihtoehtoja. Nykyisen yleisen koulutusjärjestelmän tarjoamia mahdollisuuksia vastata vankeinhoidon tarpeisiin ja myös eri oppilaitosten yhteistyömahdollisuuksia voidaan nyt arvioida erilaiselta pohjalta kuin vuosikymmeniä sitten.

Vartijan tehtäviin kelpoisuuden tuottavan koulutuksen järjestämistä voidaan tarkastella kahdella vaihtoehtoisella mallilla:

- a) säilytetään yleisestä koulujärjestelmästä erillinen vartijan koulutus tai
- b) järjestetään vartijan koulutus osana yleisen koulujärjestelmän mukaista ammatillista koulutusta. Tällöin muodostuu uusi koulutuskokonaisuus, joka antaa henkilöstölle tarvittavan turvallisuusosaamisen yhdessä sitä tukevan muun ammatillisen osaamisen kanssa.

Luvussa 8 tarkastellaan vaihtoehtojen a ja b perusteella syntyviä mahdollisia koulutuksen järjestämisvaihtoehtoja. Jotta näiden eri vaihtoehtojen toteuttamiskelpoisuutta voitaisiin verrata toisiinsa, on seuraavassa luvussa 7 esitetty turvallisuustyöstä vastaavan vankilan vartijan osaamisvaatimuksia sekä heidän määrällistä tarvettaan tulevina vuosina koskevat arvioinnit.

7 Vartijan osaamisvaatimukset ja määrällinen koulutustarve tulevina vuosina

7.1 Vartijan osaamisvaatimukset

Seuraavassa on eritelty niitä osaamisvaatimuksia, jotka vartijan tehtävissä toimivalta mahdollisesti tehtävien edellyttämän muun osaamisen lisäksi tulevaisuudessa vaaditaan ja jotka tulisi ottaa huomioon opetussuunnitelman sisällössä. Tässä yhteydessä ei ole otettu kantaa siihen, kuinka tarvittava osaaminen tulisi hankkia, eikä siihen, kuinka laajoja opintokokonaisuuksia mahdollisesti edellytetään. Vartijan tehtävänkuvassa tapahtuneen muutoksen painotukset vaikuttavat opintojen sisältöihin ja rakenteeseen sekä luontevimpiin osaamisen hankintatapoihin. Kysymystä opintojen laajuudesta käsitellään tarkemmin koulutusvaihtoehtojen vertailun yhteydessä. Seuraavassa on kuitenkin pyritty keräämään yhteen ne asiakokonaisuudet, joita vankilan perushenkilökunnalta vaaditaan niissä tehtävissä, joihin liittyy keskeisesti turvallisuuden ylläpitäminen. Lähteenä on käytetty vankeinhoidon perustutkimnon nykyistä opetusohjelmaa, työryhmän aluevankiloille ja sijoittajyksiköille tekemän kyselyn tuloksia ja vankilahenkilökunnan kuulemistilaisuudessa esille tulleita asioita.

1. Yleistiedot

Vartijan tehtävissä toimivalla on oltava vastaavat yleistiedot kuin muilla vastaavissa ammatillisissa tehtävissä toimivilla.

- Virkamies tuntee yhteiskuntatiedon perusteet ja osaa hyödyntää tietoaan työssään.
- Virkamies osaa ilmaista itseään suullisesti ja kirjallisesti äidinkielellään.
- Virkamies pystyy käyttämään työssään vieraita kieliä. Erityisesti englannin, venäjän ja viron kielet ovat tärkeitä.
- Virkamies osaa arvioida omaa osaamistaan ja kehittää sitä.
- Virkamies tunnistaa oman jaksamisensa rajat ja pitää huolta jaksamisestaan
- Virkamies ymmärtää ja suvaitsee vieraita kulttuureja ja tuntee niiden vaikutuksen ihmisen toimintaan ja käyttäytymiseen.

2. Perustiedot vankeinhoidosta

Vankeinhoidossa työskentely edellyttää tiettyjä perustietoja vankeinhoidon toimintaympäristöstä, virkamiehenä toimimisesta ja vankeuteen liittyvästä lainsäädännöstä.

- Virkamies tuntee rangaistusjärjestelmän kehityksen ja nykyiset rangaistusmuodot, erilaiset rangaistusteoriat sekä kriminologian perusteet ja osaa hyödyntää tietoaan työssään.
- Virkamies tuntee vankilaorganisaation ja siihen liittyvät sidosorganisaatiot ja osaa hyödyntää tietoaan työssään.
- Virkamies hallitsee vankeuslainsäädännön tavoitteet ja peruseriaatteet kuten normaalisuusperiaatteen sekä vangin oikeudet ja virkamiesasemaansa liittyvän vastuun ja toimivallan sekä vankeinhoidotyön ammatillisen etiikan ja osaa hyödyntää tietoaan työssään.
- Virkamies tuntee hallintomenettelyn ja osaa toimia hyvän hallinnon periaatteiden mukaisesti.
- Virkamies tuntee rikosoikeuden perusteet ja sosiaalietuusjärjestelmän perusteet ja osaa hyödyntää tietoaan työssään.
- Virkamies osaa käyttää vankeinhoitoon liittyviä atk-järjestelmiä.
- Virkamies tuntee rangaistusten täytäntöönpanon perusteet ja osaa hyödyntää tietoaan työssään.
- Virkamies tuntee vankiryhmien kulttuuriset erityispiirteet ja osaa hyödyntää tietoaan työssään.

3. Turvallisuus

Turvallisuustehtävät ovat vartijan osaamisen keskeinen osa. Vartijalla tulee olla tarpeelliset tiedot ja taidot vankilan turvallisuustekijöistä ja siitä, kuinka erilaisissa tilanteissa tulee toimia. Tarvittaessa vartijalla on oltava valmiudet erilaisiin tarkastuksiin ja voimakeinojen käyttöön.

Laitosturvallisuuden vaikuttavat tekijät

- Virkamies tuntee laitosturvallisuuden vaikuttavat seikat, kuten erilaisten vankiryhmien toiminnan, ja osaa hyödyntää tietoaan työssään.
- Virkamies osaa huolehtia paloturvallisuudesta ja vankilan asuinympäristön siisteydestä ja järjestyksestä.
- Virkamies tuntee päihteet ja niiden vaikutukset ja osaa toimia päihteiden vaikutuksen alaisen henkilön kanssa.
- Virkamies osaa antaa ensiapua ja tuntee terveystiedon perusteet.
- Virkamies osaa ennakoida konfliktitilanteet ja toimia niissä sovittelevasti ja ennalta sovittujen käytäntöjen mukaisesti.

Valvonta ja tarkastukset

- Virkamies tuntee vankien valvonnan peruseriaatteen ja tarkoituksen ja osaa hyödyntää tietoaan työssään.
- Virkamies hallitsee valvonnan perustilanteissa sekä erityistilanteissa kuten kuljetuksen aikana tai vankilan ulkopuolella.
- Virkamies osaa käyttää valvontalaitteita ja tehdä tarkastuksia.
- Virkamies osaa käyttää toimivaltuuksia laillisesti ja ammattieettisesti.
- Virkamies tuntee vankien kurinpitäjärjestelmän perusteet ja osaa hyödyntää tietoaan työssään.

Voimakeinot

- Virkamies tuntee voimakeinojen käyttöä koskevat toimivaltuudet ja tilanteet, joissa niiden käyttö on hyväksyttävää ja osaa hyödyntää tietoaan työssään.
- Virkamies hallitsee voimankäyttöön liittyvät tekniikat ja taktiset tekijät sekä osaa käyttää oikein voimakeinojen käyttövälineitä.
- Virkamies tuntee voimakeinojen käytön fyysiset ja psyykkiset vaikutukset voimakeinojen kohteeseen.

4. Vankiin vaikuttaminen

Turvallisuustehtävissä toimivat vastaavat suuresta osasta vankilan arkipäivän toimintoja. Tämä edellyttää asiakaspalvelutaitoja. Vaikka kuntoutus ja toimintaohjelmat eivät kuulu vartijoiden pääasialliselle vastuulle, on heillä oltava perustiedot näistäkin keinoista vaikuttaa vangin uusintarikollisuuteen.

Vankeusprosessi

- Virkamies tuntee vankeuden eri vaiheet ja niihin liittyvät toiminnot sekä ymmärtää eri vaiheiden merkityksen uusintarikollisuuden vähentämistavoitteen kannalta.
- Virkamies tuntee ja ymmärtää rangaistusajan suunnittelun tavoitteet ja suunnitelman laatimisen perusteet ja osaa hyödyntää tietoaan työssään.
- Virkamies pystyy tukemaan ohjaushenkilöstöä vangin kuntoutuksessa ja toimintojen järjestämisestä.
- Virkamies tuntee vankeusprosessiin liittyvät sidosryhmät ja ymmärtää niiden merkityksen.

Asiakaspalvelu ja yhteistyötaidot

- Virkamies hallitsee asiakaspalvelutaidot ja osaa toimia niin vankien kuin muiden vankilan sidosryhmienkin kanssa.
- Virkamies pystyy vastaamaan vankilan perustoimintojen toteuttamisesta ja osaa ohjata vankia niissä.

- Virkamies osaa neuvoa ja tukea vankia osallistumisvelvoitteiden täyttämässä rangaistusajan suunnitelman mukaisesti.

Kuntoutus ja toiminnot

- Virkamiehellä on käytännön vankeinhoidossa tarpeelliset tiedot ihmisen käyttäytymisestä ja siihen vaikuttavista tekijöistä ja hän osaa hyödyntää tietoaan työssään.
- Virkamies tuntee toimintatavat ja menetelmät, joilla vankia voidaan ohjata rikoksettomaan elämään sekä on sisäistänyt toimintojen taustalla olevat tavoitteet ja periaatteet.
- Virkamies tuntee vankiloiden kuntoutusohjelmia ja muita toimintaohjelmia ja osaa hyödyntää tietoaan työssään.
- Virkamies pystyy tukemaan muuta henkilöstöä toimintojen järjestämisessä.

7.2 Vartijoiden määrällinen tarve tulevaisuudessa

7.2.1 Vartijoiden poistuma 2000-2006

Vartijan tehtävissä toimivien määrälliseen tarpeeseen vaikuttavat useat eri tekijät. Kaikkien tekijöiden kohdalla ei ole mahdollista esittää täsmällisiä lukuja, vaan lähinnä arvioita siitä, lisäävätkö vai vähentävätkö tekijät henkilöstön tarvetta. Arvioissa ei oteta huomioon muun valvonta- ja ohjaushenkilöstön poistumaa koska yleisessä koulutusjärjestelmässä koulutettavien määrällisiä tarpeita koskevat ennusteet sisältyvät opetushallinnon tekemiin arviointeihin.

Vuosina 2000-2006 vartijan tehtävissä toimineiden poistumaa on kuvattu oheisessa taulukossa (taulukko 3):

Taulukko 3. Vartijan tehtävissä toimivien poistuma syyn mukaan vuosina 2000-2006

Virkasuhteen päättymisen syy	2000*	2001*	2002	2003	2004	2005	2006
vanhuuseläke			26	30	30	18	32
muu eläke			5	9	4	8	7
muu syy**			21	17	14	10	32
yhteensä	55	53	52	56	48	36	71

* Päättymissyitä ei eritelty vuosina 2000 ja 2001

** irtisanoutuneet, työ päättynyt, kuolleet, syytä ei tilastoitu

Koottu Oikeushallinnon Palvelukeskuksen 17.4.2007 antamista tiedoista

Suurin poistuma johtuu eläkkeelle jäämisestä. Vuosittain noin 30-40 henkilöä on jäänyt eläkkeelle. Eronneita tai muusta syystä vartijan tehtävistä pois lähteneitä on vuosittain 10-20, mistä poikkeuksena on vuosi 2006, jolloin muusta syystä pois lähteneitä oli 32. Vuotta 2006 lukuun ottamatta poistuma on ollut noin 50 henkilöä vuodessa.

Edellä mainitun lisäksi poistumaa on tapahtunut jonkin verran määräaikaisten vartijoiden virkasuhteiden päättymisen takia ja vartijoiden siirtymisenä ylivartijan tai vankeinhoitoesimiehen tehtäviin. Näistä poistumista ei ole saatu täsmällisiä tietoja.

7.2.2 Tulevaan poistumaan vaikuttavat tekijät

Eläkkeelle siirtyminen. Oheisessa taulukossa (taulukko 4) on esitetty arvio vartijan virassa 3.11.2006 olleiden eläkkeelle siirtymisestä tulevaisuudessa. Arvio on tehty laskemalla vuosittain eläkeiän saavuttavat vartijat, eikä siinä huomioida muuta poistumaa.

Taulukko 4. Arvio vartijahenkilökunnan eläkkeelle siirtymisestä tulevina vuosina aluevankiloittain

Aluevankila	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Etelä-Suomi	17	16	11	12	18	9	8	13	14	17	13	15	26	9
Itä-Suomi	7	0	4	7	5	6	7	9	12	6	7	7	7	8
Kaakkois-Suomi	4	14	8	3	3	4	4	5	7	4	6	4	2	6
Länsi-Suomi	10	10	15	7	15	5	10	5	8	9	8	13	7	9
Pohjois-Suomi	5	3	5	6	2	5	7	8	4	2	5	3	9	5
Yhteensä	43	43	43	35	43	29	36	40	45	38	39	42	51	37

Koottu Rikosseuraamusvirastosta saaduista virkaluetteloista

Eläkkeelle jää arviolta 40 vartijaa vuosittain. Taulukossa 4 ilmoitetut luvut perustuvat vartijoiden vuoteen 1994 voimassa olleeseen erityiseen eläkeikään 58 vuotta. Nykyisin vartijoiden eläkeikä vastaa valtion virkamiesten yleistä eläkeikää. Vaikka valtaosa tähän nykyistä alhaisempaa eläkeikään oikeutetuista vartijoista jää eläkkeelle 58-vuotiaana, on mahdollista, että jotkut jatkavat työskentelyä pidempään. Kuitenkin valtaosa vuoteen 2020 mennessä eläkeiän saavuttavista jää eläkkeelle 58-vuotiaana.

Eläkkeelle vuosittain siirtyvien arvioidut määrät ovat luonnollisesti suurimpia niissä vankiloissa, joissa on eniten vartijoita, eli Etelä- ja Länsi-Suomen aluevankiloissa. Vuositasolla on kuitenkin runsaasti vaihtelua eläkkeelle siirtyvien määrissä sekä aluevankilakohtaisesti että verrattaessa aluevankiloita toisiinsa.

Siirtyminen muihin tehtäviin. Eläkkeelle siirtyminen muodostaa suurimman osuuden henkilöstön poistumasta. Henkilöstöä saattaa siirtyä muihin tehtäviin alan sisällä tai siirtyä kokonaan pois alalta. Muusta poistumasta ei tässä yhteydessä voida esittää täsmällisiä määrällisiä arvioita.

Kehittämissuunnitelmiin, mm. tuottavuusohjelmaan liittyvät syyt. Vankeinhoitolaitoksen henkilökuntarakenteen kehittämisessä on viime vuosina ollut tavoitteena lisätä vankien kanssa lähiyötä tekevän henkilökunnan määrää ja vähentää hallintohenkilöstön määrää. Mahdollinen lisäys ei kohdistune pelkästään vartijoihin, vaan koko lähityön henkilöstöön. Aluevankiloiden työryhmän kyse-lyyn antamien vastausten perusteella voidaan arvioida rekrytoinnin painopisteen siirtyvän ohjaus-tehtävien suuntaan.

Toisaalta samanaikaisesti vankeinhoitoalan omien kehittämissuunnitelmien tavoitteiden kanssa ta-voitteita asettava valtionhallinnon tuottavuusohjelma edellyttää koko vankeinhoitohenkilöstön vä-hentämistä. Osa tuottavuusohjelman edellyttämistä vähennyksistä on sidottu vankiluvun vähenemi-seen. On ennustettu, että vankiluku tulee jossain määrin vähenemään ja vankeusrangaistusta van-kilassa suorittavien määrä vähenee muun muassa koevapaudessa rangaistustaan suorittavien määrän lisääntyessä.

Yhteenvedona voitaneen todeta, että eläkkeelle siirtymisestä aiheutuva vuosittainen uusien vartijoi-den koulustarve olisi aluksi noin 40, mutta mahdollista on, että määrä vähenisi tulevina vuosina edellä selostetuista muista kuin eläkkeelle siirtymiseen liittyvistä syistä johtuen. Lisäksi on muista syistä johtuvaa poistumaa, jonka vaikutusta ainakin osittain tasoittaa henkilökuntarakenteen muu-tos.

8 Vartijan koulutuksen järjestämismvaihtoehdot

8.1 Koulutuksen järjestämisessä huomioitavat seikat

Työryhmä pitää seuraavia tekijöitä olennaisina kriteereinä arvioitaessa vartijan koulutuksen järjestämismvaihtoehtoja. Järjestämismvaihtoehtoja käsitellään seuraavassa luvussa 8.2, jossa esitettyyn taulukkoon seuraavassa viitataan.

1. Koulutuksen kesto

Koulutuksen keston tulee olla oikeassa suhteessa tehtävän luonteeseen ja saavutettavaan koulutustason verrattuna muiden alojen vastaavaan koulutukseen.

2. Koulutuksen järjestäjien valmiudet osaamisvaatimusten opettamiseen

Koulutuksen järjestäjällä tulee olla tarvittava osaaminen tai kohtuulliset valmiudet hankkia tarvittava osaaminen koulutuksen järjestämiseksi.

Koska oppilaitokset toimivat nykyisin yhteistyössä, tarvittavat valmiudet voidaan hankkia myös oppilaitoksen ulkopuolelta hankittavilla palveluilla. Vartijan koulutusta nykyisin järjestävä Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksen toiminta tarjoaa hyvän esimerkin. Kun ammattikorkeakoulututkinto korvasi koulutuskeskuksessa aikaisemmin järjestetyn vankeinhoitotutkinnon, tarvittava vankeinhoitoalan osaaminen on ammattikorkeakoulun käytettävissä Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksen kanssa tehtävän yhteistyön kautta.

3. Kustannukset

Koulutuksen kustannusten tulisi olla kohtuulliset verrattuna vastaavantasoiseen ammatilliseen koulutukseen.

Taulukossa 5.3 kustannukset on laskettu vuoden 2005 tietojen perusteella ja ne on eritelty opetushallinnossa käytettyjen jaotteluperusteiden mukaan (opetus, hallinto, kiinteistöt, investoinnit, muu opiskelijahuolto, opintososiaaliset edut eriteltynä). Taulukossa on huomioitu myös opintoihin kuuluvasta työssä oppimisesta aiheutuneet kustannukset.

4. Työvoimatarpeen tyydyttämiseen vaikuttavat tekijät

Koulutuksen tulisi mahdollistaa kysyntää vastaava tarjonta eri puolilla maata sijaitsevilla Vankeinhoitolaitoksen yksiköissä.

Väestön ikärakenteen muuttuminen ja siitä aiheutuva kiristynyt kilpailu työvoimasta saattaa tulevaisuudessa vaikeuttaa työvoiman saantia myös vankiloissa. Tähän on syytä varautua huolehtimalla mahdollisuuksien mukaan siitä, että henkilöt voivat hankkia pätevyyden turvallisuuspainotteisiin vankilan tehtäviin joustavasti oma elämäntilanteensa ja asuinpaikkansa mukaan useammalla eri tavalla.

Taulukossa 5.4 arvioidaan sitä, kuinka eri koulutuksen järjestämismvaihtoehdot vaikuttavat vankilatyönantajan työvoimatarpeen tyydyttämiseen. Taulukossa huomioidaan henkilöstön saatavuus, kou-

lutuksen alueellinen järjestäminen, koulutuksen järjestämisen vaihtoehtoiset tavat kuten oppisopimuskoulutus sekä koulutuksen tuottaman työvoiman osaamisen laaja-alaisuus.

5. Henkilöstön mahdollisuuksiin työelämässä vaikuttavat tekijät

Koulutuksen tulisi mahdollistaa riittävän laaja-alaiset työelämään sijoittumismahdollisuudet sekä jatkokoulutusmahdollisuudet.

Taulukossa 5.5 arvioidaan koulutusjärjestelyjä henkilöstön näkökulmasta.

6. Vankeinhoitoalan koulutukseen liittyvät erityispiirteet

Vankeinhoitoalaan liittyvät erityispiirteet on voitava ottaa huomioon.

Taulukossa 5.6 käsitellään erityisesti koulutukseen sisältyvän työharjoittelun tai työpaikalla tapahtuvan oppimisen kannalta tärkeitä vankilassa työskentelyn edellytyksiä. Vankeinhoitolaitokseen ei voida ottaa töihin alle 18-vuotiaita, eli viimeistään työharjoittelu- tai työssäoppimisvaiheessa opiskelijan tulee olla täysi-ikäinen. Vankilassa työskentelevistä henkilöistä pyydetään turvallisuusselvitys, ja vankilassa työskenteleviä sitoo salassapitovelvollisuus kuten monilla muillakin aloilla.

7. Koulutuksen kehittämismahdollisuudet

Koulutuksen tulee pystyä sisällöltään joustavasti ottamaan huomioon työelämässä tapahtuvat muutokset.

Taulukossa 5.7 arvioidaan eri vaihtoehtojen valmiuksia sopeutua muutoksiin vankeinhoidon toimintaympäristössä ja muussa yhteiskunnassa ja myös yleisessä koulutusjärjestelmässä. Lisäksi tarkastellaan sitä, kuinka eri vaihtoehdoissa pystytään hyödyntämään muiden alojen opetusosaamista ja vastaavasti tarjoamaan omaa osaamista muiden alojen käyttöön.

8. Käynnistämisedellytykset

Koulutus tulisi olla käynnistettävissä muutaman vuoden kuluessa.

Koska vankeinhoitolaitoksessa on juuri tapahtunut organisaation muutoksia, joiden vaikutukset eivät vielä kaikilta osin ole näkyvissä henkilöstörakenteessa ja eri tehtävien osaamisvaatimuksissa, mahdollisten hallinnollisten järjestelyjen viemä aika palvelee mahdollisuuksia täsmentää koulutuksen sisältöä.

Taulukossa 5.8 tarkastellaan jatkotoimenpiteitä, jotka tarvitaan eri vaihtoehtojen mukaisen koulutuksen käynnistämiseksi.

8.2 Vaihtoehdot ja niiden arviointi

Työryhmä on arvioinut seuraavia kuutta vaihtoehtoa koulutuksen järjestämiseksi. Vaihtoehdot 1-2 edustavat edellä luvussa 6.2.3 esitetyn vaihtoehdon a) mukaista ratkaisua ja vaihtoehdot 3-6 vaihtoehdon b) mukaista ratkaisua:

1) Koulutus järjestetään edelleen oikeusministeriön alaisena Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksessa vankeinhoidon perustutkintona. Koulutus ei kuulu yleiseen koulutusjärjestelmään eikä tutkinto yleisen koulutusjärjestelmän mukaiseen tutkintorakenteeseen.

2) Koulutus järjestetään henkilöstökoulutuksena määräaikaisessa työ- tai virkasuhteessa vankilassa jo työskenteleville henkilöille. Koulutus tuottaa kelpoisuuden vartijan virkaan, mutta se ei tuota yleisen koulutusjärjestelmän mukaiseen tutkintorakenteeseen kuuluvaa tutkintoa.

3) Koulutus järjestetään vankeinhoitoalan ammattitutkintona, jonka voi suorittaa näyttötutkintona. Tutkinto kuuluu yleisen koulutusjärjestelmän mukaiseen tutkintorakenteeseen. Valmistavan koulutuksen järjestäminen edellyttää opetusministeriön myöntämää järjestämislupaa ja näyttötutkinnon järjestäminen sopimusta tutkintotoimikunnan kanssa. Valmistavan koulutuksen rahoitus on osa opetus- ja kulttuuritoimen rahoitusjärjestelmää.

4) Koulutus järjestetään vankeinhoitoalan ammatillisena perustutkintona. Tutkinto kuuluu yleisen koulutusjärjestelmän mukaisen tutkintorakenteeseen. Koulutuksen järjestäminen edellyttää opetusministeriön myöntämää järjestämislupaa. Koulutuksen rahoitus on osa opetus- ja kulttuuritoimen rahoitusjärjestelmää.

5) Koulutus järjestetään sosiaali- ja terveysalan ammatillisen perustutkinnon koulutusohjelmalla. Tutkinto kuuluu yleisen koulutusjärjestelmän mukaisen tutkintorakenteeseen. Koulutuksen järjestäminen edellyttää opetusministeriön myöntämää järjestämislupaa. Koulutuksen rahoitus on osa opetus- ja kulttuuritoimen rahoitusjärjestelmää.

6) Koulutus järjestetään turvallisuusalan ammatillisen perustutkinnon koulutusohjelmalla. Tutkinto kuuluu yleisen koulutusjärjestelmän mukaisen tutkintorakenteeseen. Koulutuksen järjestäminen edellyttää opetusministeriön myöntämää järjestämislupaa. Koulutuksen rahoitus on osa opetus- ja kulttuuritoimen rahoitusjärjestelmää.

Vaihtoehtoja on tarkasteltu rinnakkain seuraavissa taulukoissa 5.1-5.8 luvussa 8.1 esitettyjen kriteerien perusteella.

Taulukko 5.1 KOULUTUKSEN KESTO	VAIHTOEHTO 1 (nykyisen tutkinnon kehittäminen)	VAIHTOEHTO 2 (vankeinhoidon erityisosaamisen henkilöstökoulutuksena)	VAIHTOEHTO 3 (vankeinhoitoalan ammattitutkinto näyttötutkintona)	VAIHTOEHTO 4 (erillinen vankeinhoidon ammatillinen perustutkinto)	VAIHTOEHTO 5 (sosiaali- ja terveysalan ammatillisen perustutkinnon koulutusohjelma)	VAIHTOEHTO 6 (turvallisuusalan ammatillisen perustutkinnon koulutusohjelma)
koulutukseen pääsyvaatimuksena oleva pohjakoulutus	Edellytetään pohjakoulutuksena yliopistolastutkinto tai ammatillisen perustutkinto.	soveltuva koulutus	ei pohjakoulutusvaatimuksia	ei pohjakoulutusvaatimuksia	ei pohjakoulutusvaatimuksia	ei pohjakoulutusvaatimuksia

koulutuksen kokonaiskesto	Pohjakoulutus kestää kolme vuotta ja tutkinnon suorittaminen noin vuoden. Koulutuksen todellinen pituus on sidoksissa henkilön aiempaan osaamiseen.	Koulutuksen kesto määräytyy tapauskohtaisesti.	Valmistavan koulutuksen tarve ja pituus riippuu henkilön aiemmasta osaamisesta	Tutkinnon suorittaminen kestää keskimäärin kolme vuotta. Koulutuksen todellinen pituus on sidoksissa henkilön aiempaan osaamiseen.	Tutkinnon suorittaminen kestää keskimäärin kolme vuotta. Koulutuksen todellinen pituus on sidoksissa henkilön aiempaan osaamiseen.	Tutkinnon suorittaminen kestää keskimäärin kolme vuotta. Koulutuksen todellinen pituus on sidoksissa henkilön aiempaan osaamiseen.
---------------------------	---	--	--	--	--	--

Koulutuksen kokonaiskestossa ei ole olennaisia eroja eri vaihtoehtojen välillä. Koulutuksen kesto on vaihtoehdosta riippuen 1-3 vuotta kuitenkin siten, että 1-vuotinen koulutus vaihtoehdossa 1 edellyttää toisen asteen pohjakoulutusta.

Taulukko 5.2 KOULUTUKSEN JÄRJESTÄJÄN VALMIUDET OSAAMIS- VAATIMUS- TEN OPET- TAMISEEN	VAIHTOEHTO 1 (nykyisen tutkinnon kehittäminen)	VAIHTOEHTO 2 (vankeinhoidon erityisosaamisen henkilöstökoulutuksena)	VAIHTOEHTO 3 (vankeinhoitoalan ammattitutkinto näyttötutkintona)	VAIHTOEHTO 4 (erillinen vankeinhoidon ammatillinen perustutkinto)	VAIHTOEHTO 5 (sosiaali- ja terveysalan ammatillisen perustutkinnon koulutusohjelma)	VAIHTOEHTO 6 (turvallisuusalan ammatillisen perustutkinnon koulutusohjelma)
yleisopinnot	Yleisopinnot koostuvat pohjakoulutukseen kuuluvista yleisopinnoista ja niitä täydentävistä opinnoista perustutkinnossa.	Yleisopinto-osaaminen riippuu henkilön aiemmasta koulutuksesta (mahdollisesti olemassa).	Yleisopinto-osaaminen riippuu henkilön aiemmasta koulutuksesta.	Tutkintoon kuuluvat ammatillisen perustutkinnon yleisopinnot.	Tutkintoon kuuluvat ammatillisen perustutkinnon yleisopinnot.	Tutkintoon kuuluvat ammatillisen perustutkinnon yleisopinnot.

perustiedot vankeinhoidosta	Perustiedot vankeinhoidosta kuuluvat tutkintoon ja RSKK:ssa on tarvittava opetusosaaminen.	RSKK:lla valmiudet, muiden järjestäjien hankittava.	RSKK:lla valmiudet antaa valmistavaa koulutusta, muiden järjestäjien hankittava.	Ammattioppilaitoksissa ei ole valmiutta vankeinhoidon perustietojen opetukseen. Osaaminen joko hankittava oppilaitosten henkilöstölle tai järjestettävä muulla tavoin (esimerkiksi Laurea-mallilla RSKK:sta).	Ammattioppilaitoksissa ei ole valmiutta vankeinhoidon perustietojen opetukseen. Osaaminen joko hankittava oppilaitosten henkilöstölle tai järjestettävä muulla tavoin (esimerkiksi Laurea-mallilla RSKK:sta).	Ammattioppilaitoksissa ei ole valmiutta vankeinhoidon perustietojen opetukseen. Osaaminen joko hankittava oppilaitosten henkilöstölle tai järjestettävä muulla tavoin (esimerkiksi Laurea-mallilla RSKK:sta).
turvallisuus	Vankilaturvallisuuden opetusta kuuluu tutkintoon ja RSKK:ssa ja vankiloissa (käytännön opetus) on tarvittava opetusosaaminen.	RSKK:lla ja osin turvallisuusalan tutkintoa järjestävillä ammattioppilaitoksilla valmiudet antaa koulutusta.	RSKK:lla ja osin turvallisuusalan tutkintoa järjestävillä ammattioppilaitoksilla valmiudet antaa valmistavaa koulutusta.	Turvallisuusosaamisen opintokokonaisuudet on rakennettava käyttäen hyväksi ammatillisten oppilaitosten olemassa olevia turvallisuusalan opintokokonaisuuksia ja vankeinhoidon perustutkinnon sisältöä. Opetusosaamisen järjestäminen RSKK:n ja ammatillisten oppilaitosten yhteistyössä ja voi edellyttää erityisjärjestelyjä (esimerkiksi voimakeinojen käytön koulutus).	Tutkinnoissa ei ole turvallisuusalan opetusta eikä oppilaitoksilla alan opetusosaamista. Osaaminen joko hankittava oppilaitosten henkilöstölle tai järjestettävä muulla tavoin (esimerkiksi Laurea-mallilla RSKK:sta). Voi edellyttää erityisjärjestelyjä (esimerkiksi voimakeinojen käytön koulutus).	Turvallisuusalan opintokokonaisuuksia ja opetusosaamista on, mutta erityistä vankilaturvallisuusosaamista ei ole. Vankilaturvallisuuden erityisosaaminen joko hankittava oppilaitosten henkilöstölle tai järjestettävä muulla tavoin (esimerkiksi Laurea-mallilla RSKK:sta). Voi edellyttää erityisjärjestelyjä (esimerkiksi voimakeinojen käytön koulutus).
vankiin vaikuttaminen	Tutkintoon kuuluu vankien kuntoutukseen ja toimintoihin ja vuorovaikutustaitoihin liittyvää opetusta erityisesti vankeinhoidon tarpeisiin.	Valmiudet ovat olemassa osittain sekä RSKK:lla että sosiaali- ja terveysalan tutkintoa järjestävillä ammatillisilla oppilaitoksilla.	Valmiudet antaa valmistavaa koulutusta ovat olemassa osittain sekä RSKK:lla että sosiaali- ja terveysalan tutkintoa järjestävillä ammatillisilla oppilaitoksilla.	Opintokokonaisuudet on rakennettava käyttäen hyväksi ammatillisten oppilaitosten sosiaali- ja terveysalan osaamista ja perustutkinnon opintokokonaisuuksia. Opetusosaamisen järjestäminen RSKK:n ja ammatillisten oppilaitosten yhteistyössä.	Sosiaali- ja terveysalan tutkinnossa on yleistä kuntoutukseen ja vuorovaikutustaitoihin liittyviä opintokokonaisuuksia ja opetusosaamista. Erityisesti vankien kuntoutukseen liittyvä asiantuntemus on joko hankittava oppilaitosten henkilöstölle tai järjestettävä muulla tavoin (esimerkiksi Laurea-mallilla RSKK:sta).	Tutkintoon ei sisälly sosiaali- ja terveysalan opintokokonaisuuksia. Opintokokonaisuudet on rakennettava sosiaali- ja terveysalan tutkinnon ja vankeinhoidon perustutkinnon sisällöistä

Vaihtoehdoissa 1-2 vankilan turvallisuustehtäviin tulevien tarvitsema vankeinhoidon erityisosaamisen kouluttaminen onnistuisi helposti, koska Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksella on olemassa valmiudet koulutuksen antamiseen. Muilla oppilaitoksilla ei ole nykyisin valmiuksia antaa tällaista erikoistumiskoulutusta. Siksi erityisesti vaihtoehdot 4-6 edellyttäisivät erityisjärjestelyjä tarvittavan opetusosaamisen saamiseksi. Ammattikorkeakoulutuksessa käytettävän mallin tapaan osaamista olisi mahdollista saada Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksesta.

Vaihtoehdot 3 ja 4 edellyttäisivät uuden tutkinnon rakentamista opetushallinnon alaiseen yleiseen koulutusjärjestelmään. Etenkin vaihtoehdossa 4 opintojen eri osa-alueet olisi rakennettava kokonaan

uudelleen. Vaihtoehdossa 5 ja 6 on valmiina yleistä opetusosaamista joko sosiaali- ja terveysalalta tai turvallisuusalalta ja tätä osaamista voitaisiin käyttää hyväksi opetuksen järjestämisessä.

Taulukko 5.3 KUSTAN- NUKSET OPISKELI- JAA KOHTI	VAIHTOEHTO 1 (nykyisen tutkinnon ke- hittäminen)*	VAIHTOEHTO 2 (vankeinhoidon erityisosaami- nen henkilöstö- koulutuksena)	VAIHTOEHTO 3 (vankeinhoito- alan ammattitun- tinto aikuisten näyttötutkinto- na)	VAIHTOEHTO 4 (erillinen van- keinhoidon am- matillinen perus- tutkinto)**	VAIHTOEHTO 5 (sosiaali- ja ter- veysalan amma- tillisen perustut- kinnon koulutus- ohjelma)**	VAIHTOEHTO 6 (turvallisuusalan ammattillisen pe- rustutkinnon koulutusohjel- ma)**
opetus	7 782	ei mahdollista arvioida	ei mahdollista arvioida	5 759 (kaikkien alojen keskiarvo)	5 164	6 041
hallinto	5 469	ei mahdollista arvioida	ei mahdollista arvioida	598	601	581
kiinteistöt	4 265***	ei mahdollista arvioida	ei mahdollista arvioida	1 177	841	1326
investoinnit alle 320000	0	ei mahdollista arvioida	ei mahdollista arvioida	468	170	657
majoitus	1 627	ei mahdollista arvioida	ei mahdollista arvioida	184	75	145
ateriat	574	ei mahdollista arvioida	ei mahdollista arvioida	487	435	461
muu opiskelija- huolto	742 (matkat, ja terveyden- huolto)	ei mahdollista arvioida	ei mahdollista arvioida	6	9	5
opintotuki/vuosi	854	ei mahdollista arvioida	Tavallisimmin aikuisopintotuki	4 152	4 152	4 152
muut opintososiaaliset edut/opiskelusta maksettava palkka	5 048	ei mahdollista arvioida	ei mahdollista arvioida	Koulumatkatuki	Koulumatkatuki	Koulumatkatuki
YHTEENSÄ	26 361	ei mahdollista arvioida	ei mahdollista arvioida	12 831	11 447	13 368
opiskeluun kuulu-	9 060	Maksetaan vir-	Näyttötutkinnon	Työssäoppiminen	Työssäoppiminen	Työssäoppiminen

vat työssäoppimisjaksot		kaehtosopimuksen edellyttämä palkka koko opintojen ajan.	suorittaminen ei edellytä valmistavaa koulutusta tai erillistä työpaikalla tapahtuvaa oppimista. Tutkinnon suorittaminen on osaamisen hankkimistavasta riippumatonta.	on suoritettava virkasuhteessa työn luonteen vuoksi. Maksetaan virkaehtosopimuksen edellyttämä palkka.	on suoritettava virkasuhteessa työn luonteen vuoksi. Maksetaan virkaehtosopimuksen edellyttämä palkka.	on suoritettava virkasuhteessa työn luonteen vuoksi. Maksetaan virkaehtosopimuksen edellyttämä palkka.
-------------------------	--	--	---	--	--	--

* tiedot saatu Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksesta ja ne koskevat vuotta 2005.

** tiedot saatu opetushallituksen vuoden 2005 kustannustaulukosta (<http://vos.uta.fi/rap/kust/v05/k02b6va.html>)

*** sisältää Rikosseuraamusviraston osuuden tilojen käytöstä

Eri koulutusvaihtoehtojen välinen kustannusten vertailu on vaikeaa, koska käytössä olevaa koulutusvaihtoehtoa 1 lukuun ottamatta koulutuskustannukset eivät perustu todellisiin kustannustietoihin, vaan arvioihin. Vaihtoehtojen 2-6 kustannusten arviointi perustuu siihen, minkälaisia kustannukset vastaavanlaisissa koulutuksissa yleensä ovat. Vaihtoehtoissa 2 ja 3 kustannukset riippuvat suurelta osin siitä, kuinka paljon opetusta opiskelijoille on tarpeen antaa. Tästä syystä työryhmällä ei ole ollut mahdollisuutta arvioida näiden vaihtoehtojen kustannuksia. Suuntaa antavasti voidaan sanoa, että vaihtoehdon 1 kustannukset ovat vaihtoehtoja 4-6 korkeammat.

Taulukko 5.4 TYÖVOIMA- TARPEEN TYYYDYTTÄ- MISEEN VAI- KUTTAVAT TEKIJÄT	VAIHTOEHTO 1 (nykyisen tutkinnon ke- hittäminen)	VAIHTOEHTO 2 (vankeinhoidon erityisosaami- nen henkilöstö- koulutuksena)	VAIHTOEHTO 3 (vankeinhoito- alan ammattitut- kinto aikuisten näyttötutkinto- na)	VAIHTOEHTO 4 (erillinen van- keinhoidon am- matillinen perus- tutkinto)	VAIHTOEHTO 5 (sosiaali- ja ter- veysalan amma- tillisen perustut- kinnon koulutus- ohjelma)	VAIHTOEHTO 6 (turvallisuusalan ammatillisen pe- rustutkinnon koulutusohjel- ma)
Opiskelun aikaiset opintososiaaliset edut	Opiskelijoille voidaan tarjota tavanomaista paremmat opintososiaaliset edut.	Henkilöstökoulutuksen mukaiset edut.	Opintososiaaliset edut vastaavat muiden alojen koulutusta.	Opintososiaaliset edut vastaavat muiden alojen koulutusta.	Opintososiaaliset edut vastaavat muiden alojen koulutusta.	Opintososiaaliset edut vastaavat muiden alojen koulutusta.
vaikutukset henkilöstön saatavuuteen	Valmistuneet hakeutuvat pääasiassa VHL:n palvelukseen.	Koulutettavat koulutetaan nimenomaan VHL:n palveluksessa.	Valmistuneet hakeutuvat pääasiassa VHL:n palvelukseen.	Valmistuneet hakeutuvat pääasiassa VHL:n palvelukseen.	Valmistuneista osa hakeutuu muualle kuin VHL:n palvelukseen.	Valmistuneista osa hakeutuu muualle kuin VHL:n palvelukseen.
	Henkilöstön siirtyvyys muille aloille on vähäistä.	Henkilöstön siirtyvyys muille aloille on mahdollista/vähäistä.	Henkilöstön siirtyvyys muille aloille on mahdollista/vähäistä.	Henkilöstön siirtyvyys muille aloille on vähäistä.	Henkilöstön siirtyminen muille aloille on mahdollista.	Henkilöstön siirtyminen muille aloille on mahdollista.
koulutuksen alueellinen saataavuus	RSKK on ainut koulutuksenjärjestäjä.	RSKK ja/tai jotkin ammattioppilaitokset voivat järjestää.	RSKK ja/tai jotkin ammattioppilaitokset voivat järjestää.	Koulutuksen järjestäminen on periaatteessa mahdollista useammassa oppilaitoksessa alueellisesti.	Koulutuksen järjestäminen on periaatteessa mahdollista useammassa oppilaitoksessa alueellisesti.	Koulutuksen järjestäminen on periaatteessa mahdollista useammassa oppilaitoksessa alueellisesti.

jatko-opintomahdollisuudet	Tutkinnon suorittanut voi hakea rikosseuraamusalan amk-koulutukseen. Koska pääsyvaatimuksena on toisen asteen koulutus, henkilöllä on lisäksi yleinen jatko-opintokelpoisuus pohjakoulutuksen perusteella.	ei pääsääntöisesti avaa jatko-koulutusmahdollisuuksia	Ammattitutkinnon suorittaneella on jatko-opintokelpoisuus saman alan ammattikorkeakouluopintoihin.	yleisen koulutusjärjestelmän mukaiset jatko-opintomahdollisuudet eli yleinen jatko-opintokelpoisuus ammattikorkeakouluihin ja yliopistoihin.	yleisen koulutusjärjestelmän mukaiset jatko-opintomahdollisuudet eli yleinen jatko-opintokelpoisuus ammattikorkeakouluihin ja yliopistoihin.	yleisen koulutusjärjestelmän mukaiset jatko-opintomahdollisuudet eli yleinen jatko-opintokelpoisuus ammattikorkeakouluihin ja yliopistoihin..
----------------------------	--	---	--	--	--	---

Vaihtoehdot 1-4 ja 6 avaavat henkilöstölle mahdollisuuden sijoittua lähinnä turvallisuusalalle tai vankeinhoitoon. Näistä vaihtoehdot 4 ja 6 antavat laajimmat valmiudet erilaisiin turvallisuusalan tehtäviin. Vaihtoehto 5 antaa sijoittumismahdollisuudet sosiaali- ja terveystalalle sekä vankeinhoitoon.

Jatkokoulutusmahdollisuuksien suhteen muista poikkeavat olennaisesti vain vaihtoehdot 2 ja 3, jotka eivät anna henkilölle yleisen koulutusjärjestelmän mukaisia yleisiä jatkokoulutusmahdollisuuksia. Ammattitutkinto (vaihtoehto 2) antaa kuitenkin jatko-opintokelpoisuuden saman alan ammattikorkeakouluopintoihin. Vaihtoehdot 1 ja 4-6 antavat mahdollisuuden hakeutua korkeakoulutukseen mille tahansa alalle joko koulutuksen tuottaman tutkinnon vuoksi (vaihtoehdot 4-6) tai pohjakoulutusvaatimuksen vuoksi (vaihtoehto 1).

5.6 VANKEINHOITOALAN KOULUTUKSEEN LIITYVÄT ERITYISPIIRTEET	VAIHTOEHTO 1 (nykyisen tutkinnon kehittäminen)	VAIHTOEHTO 2 (vankeinhoidon erityisosaamisen henkilöstökoulutuksena)	VAIHTOEHTO 3 (vankeinhoitoalan ammattitutkinto aikuisten näyttötutkintona)	VAIHTOEHTO 4 (erillinen vankeinhoidon ammatillinen perustutkinto)	VAIHTOEHTO 5 (sosiaali- ja terveystalalla ammatillisen perustutkinnon koulutusohjelma)	VAIHTOEHTO 6 (turvallisuusalan ammatillisen perustutkinnon koulutusohjelma)
18-vuoden ikäraja	säädetään laissa	voidaan asettaa	voidaan asettaa	voidaan asettaa	voidaan asettaa	voidaan asettaa
turvallisuusselvitys	oppilaitos pyytää	työnantaja pyytää	työnantaja pyytää	työnantaja pyytää	työnantaja pyytää	työnantaja pyytää
opetuksen yhteydessä saatava salassa pidettävä tieto	Opetuksessa voidaan käyttää salassa pidettävää tietoa, kun opiskelijat ovat virkasuhteessa RSKK:een tai työharjoittelussa vankilassa	Opetuksessa voidaan käyttää salassa pidettävää tietoa, kun opiskelijat ovat virkasuhteessa.	Valmistavassa koulutuksessa voidaan käyttää salassa pidettävää tietoa, jos tutkinnon suorittajat ovat virkasuhteessa.	salassa pidettävää tietoa voidaan käyttää vain työssäoppimisjaksojen aikana	salassa pidettävää tietoa voidaan käyttää vain työssäoppimisjaksojen aikana	salassa pidettävää tietoa voidaan käyttää vain työssäoppimisjaksojen aikana

Vankeinhoitoalan koulutuksen erityispiirteet voidaan ottaa huomioon kaikissa vaihtoehdoissa.

Taulukko 5.7 KOULUTUK- SEN KEHIT- TÄMISMAH- DOLLISUU- DET	VAIHTOEHTO 1 (nykyisen tutkinnon ke- hittäminen)	VAIHTOEHTO 2 (vankeinhoidon erityisosaami- nen henkilöstö- koulutuksena)	VAIHTOEHTO 3 (vankeinhoito- alan ammattitut- kinto aikuisten näyttötutkinto- na)	VAIHTOEHTO 4 (erillinen van- keinhoidon am- matillinen perus- tutkinto)	VAIHTOEHTO 5 (sosiaali- ja ter- veysalan amma- tillisen perustut- kinnon koulutus- ohjelma)	VAIHTOEHTO 6 (turvallisuusalan ammattillisen pe- rustutkinnon koulutusohjel- ma)
vankeinhoidon toi- mintaympäristön muutoksen hu- mioiminen	RSKK:lla on edellytykset seurata ja ot- taa huomioon vankeinhoidon toimintaympä- ristön muutok- set sekä toimi- va yhteistyö- verkosto VHL:n kans- sa.	Asiantuntemus hankittava, paitsi RSKK:n järjes- täessä, koska sillä on toimiva yhteistyöverkos- to VHL:n kans- sa.	Asiantuntemus hankittava, paitsi RSKK:n järjes- täessä, koska sillä on toimiva yhteis- työverkosto VHL:n kanssa	Ammattioppilai- toksilla on velvolli- suus tehdä yhteis- työtä alueellisten toimijoiden kans- sa, mutta toimivaa yhteistyöverkos- toa rikosseuraa- musalan toimijoi- den kanssa ei täl- lä hetkellä ole.	Ammattioppilai- toksilla on velvolli- suus tehdä yhteis- työtä alueellisten toimijoiden kans- sa, mutta toimivaa yhteistyöverkos- toa rikosseuraa- musalan toimijoi- den kanssa ei täl- lä hetkellä ole.	Ammattioppilai- toksilla on velvolli- suus tehdä yh- teistyötä alueellisten toimijoiden kanssa, mutta toi- mivaa yhteistyö- verkostoa rikos- seuraamusalan toimijoiden kans- sa ei tällä hetkellä ole.
muussa koulutus- järjestelmässä ta- pahtuvan muutok- sen huomioiminen	Koulutusta kehi- tetään yleis- tätävällä koulu- tustajärjestel- mästä erillise- nä.	Koulutusta kehi- tetään yleisestä koulutusjärjestel- mästä erillisenä.	Koulutusta kehi- tetään osana yleistä koulutusjärjestel- mää yhdessä muun ammatilli- sen koulutuksen kanssa.	Koulutusta kehi- tetään yhdessä muun ammatilli- sen koulutuksen kanssa.	Koulutusta kehi- tetään yhdessä muun ammatilli- sen koulutuksen kanssa.	Koulutusta kehi- tetään yhdessä muun ammatilli- sen koulutuksen kanssa.
vankeinhoidon opetusosaamisen hyödyntäminen muussa koulutus- sessa	Opetusosaami- sen hyödyntäminen muussa koulu- tuksessa edellyttää erityis- järjestelyjä (vrt. Laurea).	Opetusosaami- sen hyödyntämi- nen muussa koulutuksessa edellyttää erityis- järjestelyjä (vrt. Laurea).		Vankeinhoitoon liittyvän opetus- osaamisen hyö- dyntäminen mui- den alojen koulu- tuksessa on mah- dollista.	Vankeinhoitoon liittyvän opetus- osaamisen hyö- dyntäminen mui- den alojen koulu- tuksessa on mah- dollista.	Vankeinhoitoon liittyvän opetus- osaamisen hyö- dyntäminen mui- den alojen koulu- tuksessa on mah- dollista.

muiden alojen opetusosaamisen hyödyntäminen vankeinhoidon koulutuksessa	Opetusosaamisen hyödyntäminen edellyttää erityisjärjestelyjä (vrt. Laurea).	Opetusosaamisen hyödyntäminen edellyttää erityisjärjestelyjä (vrt. Laurea).		Ammattioppilaiden muuta opetusosaamista voidaan käyttää hyväksi.	Ammattioppilaiden muuta opetusosaamista voidaan käyttää hyväksi.	Ammattioppilaiden muuta opetusosaamista voidaan käyttää hyväksi.
---	---	---	--	--	--	--

Vaihtoehdot 1-2 järjestettynä Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksessa pystyvät joustavasti kehittämään opetusta vankeinhoidon toimintaympäristön muuttuessa, koska koulutuskeskuksella on toimivat yhteistyösuhteet alan toimijoiden kanssa. Vaihtoehdoissa 3-6 yhteistyö alan toimijoiden kanssa tulisi kehittää oppilaitosten tai/ja tutkinnon järjestäjien ja Vankeinhoitolaitoksen välillä ainakin samoja menettelytapoja noudattaen kuin muun ammatillisen koulutuksen osalta on kouluttajien ja työelämän edustajien välillä tapana. Yhteyksien solmiminen voisi tapahtua ainakin alkuvaiheessa Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksen myötävaikutuksella.

Vaihtoehdot 3-6 antaisivat parhaat mahdollisuudet ottaa yleisen koulutusjärjestelmän kehittyminen huomioon. Vaihtoehdot 4-6 mahdollistaisivat myös vankeinhoitoon liittyvän opetusosaamisen hyödyntämisen tarvittaessa muiden alojen tutkinnoissa sekä muiden alojen osaamisen hyödyntämisen vankeinhoitoon liittyvän koulutuksessa. Muissa vaihtoehdoissa tällaiset järjestelyt olisivat erityisjärjestelyjen varassa.

Taulukko 5.8 KÄYNNISTÄ- MISEDELLY- TYKSET	VAIHTOEHTO 1 (nykyisen tutkinnon kehittäminen)	VAIHTOEHTO 2 (vankeinhoidon erityisosaamisen henkilöstökoulutuksena)	VAIHTOEHTO 3 (vankeinhoitoalan ammattitutkinto aikuisten näyttötutkintona)	VAIHTOEHTO 4 (erillinen vankeinhoidon ammatillinen peruskoulutus)	VAIHTOEHTO 5 (sosiaali- ja terveysalan ammatillisen perustutkinnon koulutusohjelma)	VAIHTOEHTO 6 (turvallisuusalan ammatillisen perustutkinnon koulutusohjelma)
	Koulutus voitaisiin järjestää nykyisellä pohjalla, elleivät uudet osaamisvaatimukset anna aiheutta tutkinnon laajentamiseen.	Koulutus voitaisiin toteuttaa pitkälti nykyisellä pohjalla.	Edellyttää opetushallinnon toimenpiteitä.	Edellyttää opetushallinnon toimenpiteitä.	Edellyttää opetushallinnon toimenpiteitä.	Edellyttää opetushallinnon toimenpiteitä.

Vaihtoehdot 3-6 edellyttävät opetushallinnon toimenpiteitä, koska koulutus siirtyisi yleiseen koulutusjärjestelmään.

Vaihtoehdot 2-6 edellyttävät voimassa olevien vartijan kelpoisuusehtojen muuttamista.

9 Yhteenveto

Työryhmän tehtävänä oli selvittää vankiloiden valvonta- ja ohjaushenkilöstöön kuuluvan vartijan tehtävän edellyttämiä osaamisvaatimuksia ja vartijoiden määrällistä koulustarvetta, jotta voitaisiin kartoittaa edellytykset siirtää vankeinhoidon ammatillinen peruskoulutus opetushallinnon alaisuuteen.

teen. Tehtävänä oli selvittää, miten vankeinhoidon ammatillinen koulutus olisi tarkoituksenmukaista järjestää tulevaisuudessa ottaen huomioon sekä vankeinhoitoalan kehitys että tutkinnon soveltuvuus opetushallinnon alaiseen koulutusjärjestelmään. Osaamisvaatimusten ja määrällisen tarpeen lisäksi ja perusteella tuli hahmotella vartijan koulutuksen uudistamisen peruslähtökohdat.

Työnsä pohjaksi työryhmä on laatinut katsauksen yleisen koulujärjestelmän perusrakenteeseen sekä vankeinhoidon ammatillisen koulutuksen järjestämisen historiaan ja nykytilaan. Lyhyesti on myös selostettu vankiloiden henkilökunnan koulutusrakennetta ja sen kehitysnäkymiä. Vartijan tehtävää lukuun ottamatta vankilan tehtäviin voi sijoittua myös muun kuin vankeinhoitoalan tutkinnon suorittanut. Tästä syystä työryhmä haluaa korostaa, että työnantajan on välttämätöntä huolehtia siitä, että muun alan ammatillisen koulutuksen saanut valvonta- ja ohjaushenkilöstö saa vankilassa vankeinhoidon edellyttämän osaamisen.

Valvonta- ja ohjaushenkilöstön, erityisesti vartijan osaamisvaatimukset

Lainsäädännössä ja vankeinhoitolaitoksen organisaatiossa sekä vankirakenteessa tapahtuneet muutokset asettavat uusia vaatimuksia valvonta- ja ohjaushenkilöstön osaamiselle ja muuttavat tehtävänkuvia. Vankeuslain mukaiset tavoitteet merkitsevät vankeinhoitotyön vaativuuden kasvua. Toisaalta vaaditaan syvällisempää ja toisaalta useamman ammattialan asiantuntemusta, jotta turvallisuuden lisäksi voitaisiin huolehtia myös rangaistuksia suorittavien henkilöiden ohjaamisesta rikoksettomaan elämään. Uudet säännökset antavat mahdollisuudet määritellä erilaisten vankilayksiköiden valvonta- ja ohjaushenkilöstön virkarakennetta aikaisemmasta poikkeavalla tavalla, sillä niin vartijoiden kuin erityis- ja muiden ohjaajien ja myös työnjohtajien toimivaltuudet on määritelty laissa yhtäläisiksi.

Työryhmä on määritellyt vartijan tehtävien osaamisvaatimukset koulutuksen uudistamiselle asetettävien vaatimusten pohjaksi. Vartijalla on oltava perustiedot ja -taidot vankeinhoidosta, vankilan turvallisuuteen vaikuttavista tekijöistä ja turvallisuuden ylläpitämisestä sekä vangin kanssa työskentelystä ja sen tavoitteista ja menetelmistä.

Vartijoiden määrällisen tarpeen kehitys

Työryhmän aluevankilojen johtajille suorittaman kyselyn vastauksissa todettiin muun muassa, että työnantajalla pitäisi olla entistä paremmat edellytykset käyttää henkilöstöään joustavasti erilaisissa tehtävissä ja määritellä henkilöstörakenne työn vaatimusten mukaan. Tämä vaikeuttaa yhden, vaikkakin tällä hetkellä ylivoimaisesti suurimman valvonta- ja ohjaushenkilöstöön kuuluvan ammattiryhmän, vartijoiden määrällisen kehityksen arviointia. Muiden valvonta- ja ohjaushenkilöstöön kuuluvien ammattiryhmien osalta koulutettavien määrällisiä arvioita koskevat vaatimukset eivät ole yhtä täsmällisiä, koska kyseiset ammattiryhmät koulutetaan opetushallinnon alaisissa oppilaitoksissa, joista valmistuvat sijoittuvat pääosin muualle kuin vankeinhoitolaitoksen palvelukseen.

Työryhmä on arvioinut vartijoiden koulutustarvetta tulevina vuosina lähinnä nykyisissä vartijan viroissa olevien eläkkeelle siirtymisen kautta. Eläkkeelle siirtyminen onkin ollut uusien vartijoiden tarpeen suurin syy. Huomioon ei ole voitu ottaa sellaisia koulutustarpeeseen vaikuttavia tekijöitä kuin vankiloiden henkilöstörakenteen ja toimintaorganisaation mahdolliset muutokset, vankiluvun kehitys sekä tuottavuuden kasvulle valtionhallinnossa asetettujen vaatimusten vaikutukset henkilöstömääriin, vaikka näillä odotetaan tulevina vuosina olevan vaikutusta henkilöstön tarpeeseen.

Eläkkeelle siirtyviä vartijoita ja uusien vartijoiden tarvetta arvioidaan vuoteen 2020 asti olevan noin 40 vuosittain. Tarve on suhteellisen pieni, vaikka lähtökohtana olisi nykyinen vartijamääräkin.

Vartijan koulutuksen järjestämisen peruslähtökohdat

Työryhmän tehtävänä on ollut arvioida vartijan koulutuksen peruslähtökohtia ottaen huomioon sekä vankeinhoitolaitoksen henkilöstötarpeet että henkilöstön osaamisen turvaaminen muuttuvassa toimintaympäristössä. Toimeksiannon mukaisesti on selvitetty edellytyksiä järjestää perustutkinto tai sitä vastaava koulutus opetushallinnon alaisuudessa ja samalla monipuolistaa tutkinnon suorittamismahdollisuuksia opetushallinnon alaisten ammatillisten tutkintojen suorittamismahdollisuuksia vastaaviksi.

Työryhmä on tarkastellut ja vertaillut keskenään kuutta erilaista vaihtoehtoa vartijan koulutuksen järjestämiseksi. Kaikissa vaihtoehdoissa turvataan tehtävien edellyttämä osaaminen erityisesti vankilan vartijan työssä. Vaihtoehdot ovat seuraavat:

- 1) Koulutus järjestetään edelleen oikeusministeriön alaisena Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksessa vankeinhoidon perustutkintona
- 2) Koulutus järjestetään henkilöstökoulutuksena määräaikaisessa työ- tai virkasuhteessa vankilassa jo työskenteleville henkilöille
- 3) Koulutus järjestetään vankeinhoitoalan ammattitutkintona, jonka voi suorittaa näyttötutkintona.
- 4) Koulutus järjestetään vankeinhoitoalan ammatillisena perustutkintona.
- 5) Koulutus järjestetään sosiaali- ja terveysalan ammatillisen perustutkinnon koulutusohjelmalla.
- 6) Koulutus järjestetään turvallisuusalan ammatillisen perustutkinnon koulutusohjelmalla.

Vaihtoehto 1 olisi opetushallinnon alaisen yleisen koulutusjärjestelmän ulkopuolella järjestettävää ja vankeinhoitolaitoksen rahoittamaa koulutusta. Vaihtoehto 2 voisi sisältää myös yleisen koulutusjärjestelmän piirissä järjestettävää koulutusta, mutta olisi pääosin Vankeinhoitolaitoksen rahoittamaa. Vaihtoehdot 3-6 kuuluisivat opetushallinnon alaiseen yleiseen koulutusjärjestelmään, jolloin myös koulutuksen rahoitus olisi osa opetus- ja kulttuuritoimen rahoitusjärjestelmää.

Työryhmä on arvioinut koulutuksen järjestämisvaihtoehtojen tarkoituksenmukaisuutta seuraavien tärkeinä pitämiensä tekijöiden suhteen: koulutuksen kesto, kouluttavan organisaation valmiudet ko. opetuksen järjestämiseen, mahdollisuudet tiettyjen vankeinhoitoalan erityisvaatimusten huomioonottamiseen, koulutuksen kustannukset sekä mahdollisuudet kehittää koulutusta muuttuvien alan tarpeiden mukaan. Lisäksi vaihtoehtoja on arvioitu työnantajan rekrytointimahdollisuuksien ja koulutuksen suorittaneiden työelämään sijoittumismahdollisuuksien laaja-alaisuuden kannalta.

Vaihtoehtojen arvioinnin pohjalta työryhmä toteaa, että ammattitaitoisten ja osaavien vartijoiden saatavuus muuttuvassa toimintaympäristössä pystytään parhaiten ja tarkoituksenmukaisesti turvaamaan vaihtoehtojen 1, 5 ja 6 avulla. Aluevankiloiden näkökulmasta myös vaihtoehto 2 olisi toimiva. Tästä syystä työryhmä esittää kahta vaihtoehtoista tapaa kehittää vankeinhoidon ammatillista peruskoulutusta. Vaihtoehdot eivät ole toisiaan poissulkevia.

Ensimmäisessä vaihtoehdossa vartijan koulutus järjestettäisiin edelleen vankeinhoidon erikoisosamiseen keskittyvänä erikoistumiskoulutuksena nykyisin järjestelyin vankeinhoidon perustutkintona Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksessa tai työnantajan hankkimana henkilöstökoulutuksena. Koulutuksen maksaisi Vankeinhoitolaitos. Yhteistyötä opetushallinnon alaisten ammatillisen koulu-

tuksen järjestäjien kanssa voitaisiin kehittää ja lisätä ja näin kytkeä koulutus tiiviimmin yleiseen koulutusjärjestelmään.

Nykyistä koulutusjärjestelyä puoltaa se, että koulutuksen järjestämistä varten on olemassa toimiva organisaatio ja käytännöt Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksessa. Koulutuskeskuksen opettajilla on valmiudet vartijan tehtäviin valmentamisessa. Läheinen yhteys rikosseuraamusalan keskushallintoon edistäisi alan kehitysvaatimusten edellyttämien muutosten huomioonottamisessa opetussisällöissä. Opiskelijoiden kannalta etuna olisi työpaikan suhteellisen suuri varmuus edellyttäen, että koulutettavien määrät perustuisivat luotettaviin virkarakenne-ennusteisiin. Vastaava etu olisi työnantajalla. Toisaalta opiskelijoiden sijoittumismahdollisuudet työelämään rajoittuisivat pääosin vankeinhoitotyöhön ja sekä opiskelija että työnantaja menettäisivät suurelta osin sen hyödyn, mitä eri alojen työpaikoissa saatavalla kokemuksella voi olla ammattitaidon kehittymiselle.

Nykyisen koulutusjärjestelmän rinnalla voitaisiin selvittää tarkemmin toista työryhmän tarkoituksenmukaisena pitämää koulutusvaihtoehtoa eli vartijoiden koulutuksen järjestämistä soveltuvan opetushallinnon alaisen ammatillisen perustutkinnon koulutusohjelmana. Soveltuviksi perustutkinnoiksi työryhmä on arvioinut turvallisuusalan ja sosiaali- ja terveystieteiden ammatillisia perustutkintoja. Tämän vaihtoehdon hyödyntäminen vartijoiden koulutuksessa edellyttää opetushallinnon toimenpiteitä ja kokeiluvaihetta. Ennen kokeilujen käynnistämistä olisi tarpeen arvioida tarkemmin mm. tutkinnon suorittaneiden työllistymismahdollisuuksia ja tutkinnon tuottaman osaamisen mahdollista tarvetta vankeinhoitoalan ulkopuolella. Lisäksi olisi selvitettävä yksityiskohtaisemmin koulutuksen järjestämiseen liittyviä kysymyksiä, kuten järjestämistapaa, mahdollisia koulutuksen järjestäjiä, oppilaitosten ja aluevankiloiden välistä yhteistyötä sekä Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksen ja aluevankiloiden osaamisen hyödyntämismahdollisuuksia.

Vartijoiden koulutuksen järjestämistä soveltuvan opetushallinnon alaisen ammatillisen perustutkinnon koulutusohjelmana puoltavat yhtä työnantajaa laajemmat sijoittumismahdollisuudet työelämään. Tällä arvioidaan olevan erityisen suuri merkitys niin työntekijän kuin työnantajankin kannalta työelämän muutostilanteissa ja työntekijän ammattitaidon kehittymisen kannalta. Mahdollisuudet käyttää työntekijöiden osaamista vartijan tehtävien lisäksi myös vankilan muissa valvonta- ja ohjaustehtävissä oletettavasti lisääntyisivät. Tämä helpottaisi sopeutumista henkilöstörakenteen muutoksiin. Työnantajalla olisi mahdollisuuksia ottaa toimintaympäristössä tapahtuvat muutokset paremmin huomioon henkilöstön tehtävien järjestelyssä. Lisäksi koulutuksen kustannukset kokonaisuutena näyttäisivät muodostuvan alhaisemmiksi, mikäli koulutus rahoitettaisiin opetus- ja kulttuuritoimen rahoitusjärjestelmän puitteissa. Yleiseen koulutusjärjestelmään niveltymisen lisäksi yhteistoimintaa muiden oppilaitosten kanssa. Toisaalta valmiuksia vankeinhoitoalan koulutussisältöjen opettamiseen ei nykyisissä ammatillisissa oppilaitoksissa olisi, vaan ne pitäisi sinne hankkia käyttäen hyväksi joko Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksessa tai aluevankiloissa olevaa asiantuntemusta. Lisäksi tulisi selvittää opiskelijoiden opintososiaalisissa etuuksissa tapahtuvat muutokset ja niiden vaikutukset esim. koulutukseen hakeutumiseen.

Molemmissa edellä kuvatuissa vaihtoehdoissa olisi mahdollista ja tarpeen hyödyntää Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksen kokemusta ja asiantuntemusta koulutuksen järjestämisessä.

Koska koulutusvaihtoehtoihin sisältyy myös työpaikalla tapahtuvan oppimisen jaksoja, ja Vankeinhoitolaitoksen niin henkilöstö- kuin muutkin resurssit ovat niukat, tulisi koulutusvaihtoehtoja punnittaessa huolehtia siitä, että laitosten ammatilliseen koulutukseen liittyvät tehtävät eivät sitoisi liikaa vankiloiden toimintaresursseja.

Työryhmä pitää tarpeellisena kehittää vartijoiden koulutusta edellä esitetyn mukaisesti, jotta tulevaisuudessa voitaisiin vastata vankeinhoitotyön monipuolistuviin haasteisiin ja tästä aiheutuviin muutoksiin niin osaamisvaatimuksissa kuin henkilökuntarakenteessakin. Koska vartijoiden saatavuus on turvattava jatkuvasti, on nykyistä vankeinhoidon perustutkintokoulutusta joka tapauksessa jatkettava lähivuosina.

Sarjan aiemmat julkaisut vuonna 2007

1. Maaseutuelinkeinojen valituslautakunnassa käsiteltävien asioiden siirtäminen hallinto-oikeuksiin. Maaseutuelinkeinojen muutoksenhakutyöryhmän mietintö
2. Oikeudenkäynnin kokonaisuuden lyhentäminen
3. Rangaistusmääräys- ja rikesakkotyöryhmän mietintö
4. Oikeusapulainsäädännön muutostarpeet
5. Säädösehdotusten vaikutusten arviointi. Uudet, yhtenäiset ohjeet. Työryhmän mietintö
6. Kiinteistöjä koskevien kirjaamisasioiden käsittelyn kehittäminen
7. Kansainväliset isyyskysymykset